

Udskriftsdato: torsdag den 11. juni 2026

VEJ nr 9449 af 29/05/2023 (Historisk)

Vejledning om lov og bekendtgørelse om Ledningsejerregistret

Ministerium: Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet

Journalnummer: 1461-4046, D-363485

Senere ændringer til forskriften

VEJ nr 9123 af 13/01/2026

Vejledning om lov og bekendtgørelse om Ledningsejerregistret

Senest ajourført maj 2023

Ajourføres af Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur, j.nr. 1461-4046

Indholdsfortegnelse

Indledning

1. Hvad er Ledningsejerregistret?

2. LER-lovens anvendelsesområde

2.0 Indledning

2.1 LER-lovens anvendelsesområde – hvor gælder loven?

2.2 Kategorier af ledningsejere, der er omfattet af LER-loven

2.2.1 Ledninger, som indgår i et forsyningsnet

2.2.2 Ledninger som er en offentlig myndigheds ledning, som helt eller delvis er beliggende i offentlige vejarealer eller privat fællesvej

2.2.3 Føringsrør

2.2.4 Vejafvandingsledninger, som er ejet af en offentlig myndighed eller forsyningselskab

2.2.5 Ledning, som fungerer som stikledning

2.2.6 Ledning som afleder spildevand eller kølevand m.m. til et vandløb, til en sø eller til et havområde

2.2.7 Ledning som giver slutbrugere adgang til digital infrastruktur

2.3 Undtagelser til lovens anvendelsesområde

2.3.1 Generelle undtagelser for anvendelsesområdet

2.3.2 Undtagelser for Forsvaret

2.3.3 Undtagelser for øvrige myndigheder

2.3.3 Selskaber m.m. som er omfattet af jernbaneloven

2.5 Særlige emner i tilknytning til anvendelsesområdet

2.5.1 Særligt om ledninger i private fællesveje

2.5.2 Særligt om vindmøller og solceller ejet af private, landbrug, foreninger eller mindre virksomheder

2.5.3 Særligt om luftledninger

2.5.4 Særligt om LAR-anlæg og klimasikringsanlæg

2.5.5 Komponenter i LER

3. Ledningsejeres pligter

- 3.0.1 Ledningsejere, der ikke er omfattet af LER-loven
- 3.0.2 Mulighed for dispensation
- 3.1 Registreringspligt
  - 3.1.1 Interesseområder
- 3.2 Pligt til at udlevere ledningsoplysninger
- 3.3 Udlevering af oplysninger om andres ledninger
- 3.4 Ledningsoplysninger, som ledningsejeren ikke har adgang til
- 3.5 Pligt til at påvise ledningen
  - 3.5.1 Påvisning i stedet for udlevering af ledningsoplysninger eller som supplement til ledningsoplysninger
  - 3.5.2 Påvisning når graveaktør anmoder om det

4. Graveaktørers pligter

- 4.1 Forundersøgelsespligten
- 4.2 Graveaktørens pligt til at forespørge om ledningsoplysninger
  - 4.2.1. Gensend graveforespørgsel om ledningsoplysninger
  - 4.2.2 Ledningen kan ikke genfindes
  - 4.2.3 En ledningsejer har ikke fremsendt ledningsoplysninger
  - 4.2.4 Ledningsejere, der ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde
- 4.3 Undtagelser til forespørgselspligten
  - 4.3.1 Graveaktør ejer selv arealet
  - 4.3.2 Have- og markarealer, råstofindvinding og begravelsespladser
- 4.4 Størrelse og udformning af graveforespørgsler
- 4.5 Forespørgsel om ledningsoplysninger skal være til et lovligt formål
- 4.6 Privatpersoner som graveaktører

5. Udlevering af ledningsoplysninger

- 5.1 Udlevering af ledningsoplysninger
  - 5.1.1 2-timers fristen
  - 5.1.2 Manuel udlevering af ledningsoplysninger
  - 5.1.3 Udlevering af ledningsoplysninger via mail – uden om Ledningsejerregistret i indfasningsperioden
  - 5.1.4 Udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret

5.1.5 Nedbrud på ledningsejers system

5.2 Ledningsejerregistrets ansvar for ledningsoplysninger

5.2.1 Nedbrud på Ledningsejerregistret

5.3 Udlevering af ledningsoplysninger til og med 30. juni 2023 (indfasningsperioden)

5.4 Graveaktørens opgave, når der ikke udleveres ledningsoplysninger

6. Krav til ledningsoplysninger

6.1 Nødvendige ledningsoplysninger

6.2 Krav til ledningsoplysninger

6.2.1 Ledningens etableringstidspunkt og eksisterende ledning eller ny ledning

6.2.2 Krav til attributter på ledninger udvekslet via LER

6.2.3 Præcision af indmålte ledningsoplysninger samt nøjagtighedsklasserne

6.2.4 Z-kote eller vejledende dybde

6.2.5 Fareklasser

6.2.6 Ledningers status

6.2.7 Ledningers dimension

6.2.8 Krav til komponenter

6.3 Gyldighed for ledningsoplysninger

7. Gebyr for forespørgsel om ledningsoplysninger

7.1 Hvornår skal der betales for forespørgsel om ledningsoplysninger?

7.1.1 Undtagelser til betaling for forespørgsel for oplysninger om ledningsejere

7.2 Betaling til ledningsejere for udlevering af ledningsoplysningerne

8. Uopsætteligt reparationsarbejder

8.1 Hovedreglen for uopsætteligt reparationsarbejde

8.2 Undtagelse

9. Koordinering af gravearbejder

9.1 Generelt om koordinering af gravearbejder

9.2 Ledningsejerregistrets rolle i koordineringen

9.3 Funktionerne til samgravning i Ledningsejerregistret

9.3.1 Samgravningsanalyse, jf. § 34 i LER-bekendtgørelsen

9.3.2 Samgravningsannonce, jf. § 33, stk. 1 og 2, i LER-bekendtgørelsen

9.3.3 Notifikationsområde, jf. § 33, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen

9.3.4 Graveinfo

10. Samføring

10.1 Generelt om samføring

10.2 Ledningsejers registrering til brug for samføring

10.3 Forespørgsel ved mulighed for samføring

11. Indberetning af graveskader

11.1 Hvad er en graveskade?

11.2 Graveaktørs indberetning af graveskader til ledningsejer

11.3 Indberetning af graveskader til Ledningsejerregistret

12. Strafbestemmelser

12.1 Generelt om strafbemmelser i LER-lovgivningen

12.2 Hvad kan straffes med bødestraf i LER-loven og LER-bekendtgørelsen?

13. Privatpersoner og Ledningsejerregistret

13.1 Særligt om privatpersoner som ledningsejere

14. Personoplysninger i Ledningsejerregistret

14.1 Graveforespørgsler med personoplysninger

14.2 Anonymisering af persondata i en graveforespørgsel

15. Logning og opbevaring af data i Ledningsejerregistret

Indledning

De gældende regler om udlevering af ledningsoplysninger er fastsat i:

- Lov om Ledningsejerregistret (herefter LER-loven) (jf. LOV nr. 564 af 10/05/2022): <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/564>
- Bekendtgørelse om Ledningsejerregistret (herefter LER-bekendtgørelsen) (jf. bekendtgørelse nr. 1534 af 16. december 2022): <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1534>

Vejledningen er udarbejdet som hjælp til den juridiske fortolkning af LER-loven og LER-bekendtgørelsen og vil løbende blive opdateret med nye emner, samt ved ændringer i lov eller bekendtgørelse

Vejledningen kan læses i sin helhed, hvis du har brug for et overblik over de vigtigste regler i LER-loven og LER-bekendtgørelsen. Vejledningen er bygget op, så du ved hjælp af indholdsfortegnelsen kan finde det emne, du er interesseret i at læse mere om. Ønsker du f.eks. viden om, hvilke pligter du har som graveaktør, skal du som udgangspunkt læse kapitel 4. I dette kapitel vil du blive henvist til andre afsnit, f.eks. afsnittet om påvisning i kapitel 3.5.

Der er henvist til LER-loven og LER-bekendtgørelsen, i det omfang det giver mening at citere fra lov eller bekendtgørelse.

Vejledningen er emneopdelt og dækker over de mest almindelige spørgsmål og svar. Vejledningen vil således ikke gennemgå samtlige paragraffer i loven og bekendtgørelsen. Du kan som nævnt få et overblik over vejledningens indhold i indholdsfortegnelsen. Hvis du har forslag til emner, du kan ønske dig vejledning om eller har øvrige spørgsmål, er du velkommen til at skrive til support@sdfi.dk

Hvis du har brug for mere tekniske vejledninger til systemet, kan du finde disse på LER's hjemmeside under hjælp. De tekniske brugervejledninger er udarbejdet for at gøre det lettere at opsætte og anvende egne tekniske løsninger, bl.a. til besvarelse af anmodning om udlevering af ledningsoplysninger.

Du kan endvidere finde svar på øvrige spørgsmål under spørgsmål/svar på LER's hjemmeside under "Hjælp".

1. Hvad er Ledningsejerregistret?

Ledningsejerregistret er et register over ledningsejere, der ejer nedgravede ledninger i Danmark og ledninger, der er nedgravet i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen.

Ledningsejerregistrets formål jf. § 1, er at nedbringe antallet af graveskader ved at gøre det lettere for graveaktører at søge ledningsoplysninger, at gøre udleveringen af ledningsoplysninger hurtigere, samt give et samlet og mere overskueligt overblik over nedgravede ledninger.

Ledningsejerregistret skal sikre kontakt mellem ledningsejer og graveaktører, så graveaktører i en enkelt arbejdsgang kan få udleveret nødvendige ledningsoplysninger fra ledningsejere, og for at kunne komme i kontakt med ledningsejer i tilfælde af en opstået graveskade. Graveaktør skal dog stadig selv kontakte ledningsejere, der ikke er registreret i LER, for at få oplysninger om ledningers placering.

Ledningsejerregistret ligger ikke inde med oplysninger om ledningerne, men alene med oplysninger om ledningsejere. Ledningsejerregistret blev i 2020 moderniseret, så det fremover bedre understøtter en digital fremtid og kan derfor udveksle standardiserede og digitale ledningsoplysninger fra ledningsejere til graveaktøren. Loven der stiller krav til digitalisering og standardisering, trådte i kraft 1. januar 2020. Frem til 1. juli 2023 vil det dog fortsat også været muligt for ledningsejerne at udlevere ledningsoplysninger via mail, uden om LER.

Yderligere har LER også en række andre funktioner, herunder samgravningsmodulet, der understøtter koordinering af gravearbejde, samføringsmodulet, der understøtter udnyttelsen af ledig nedgravet infrastruktur og Graveinfo, der udstiller alle forespørgsler om ledningsoplysninger til hjælp for vejmyndighedernes sagsbehandling og til ledningsejeres og graveaktørers koordinering af gravearbejde.

I vejledningen anvendes begrebet graveaktør om alle de aktører, der forespørger om ledningsoplysninger for at gøre det lettere at læse vejledningen. Når der står "graveaktør" tænkes der på alle typer af brugere, der forespørger om ledningsoplysninger, f.eks. også projekterende, myndigheder, bygherre, entreprenører m.fl.

2. LER-lovens anvendelsesområde

2.0 Indledning

LER-lovens § 2 bestemmer, hvilke ledningsejere, der er omfattet af LER-loven og LER-bekendtgørelsen. Det sker i lovens anvendelsesområde, der dermed fastsætter, hvilke ledningsejere der skal overholde bestemmelserne i LER-loven og LER-bekendtgørelsen.

Anvendelsesområdet fastsætter 7 kategorier af ledninger. Ejer en ledningsejer en ledning, der er omfattet af en af disse kategorier, er ledningsejeren som hovedregel forpligtet til at overholde LER-loven og LER-bekendtgørelsen. Der er dog flere undtagelser til denne hovedregel, se afsnit 2.3.

Anvendelsesområdet har følgende ordlyd:

§ 2. Ejere af ledninger nedgravet i jord og ejere af ledninger nedgravet i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen har pligt til at registrere sig efter § 5, jf. dog stk. 2-5 og § 3, hvis ledningen

- 1) *indgår i et forsyningsnet,*
- 2) *er en stikledning, som ejes af et forsyningssselskab,*
- 3) *er en offentlig myndigheds ledning, som er helt eller delvis beliggende i offentlige vejarealer eller privat fællesvej,*
- 4) *er en vejafvandingsledning, som ejes af en offentlig vejmyndighed eller et forsyningssselskab,*
- 5) *leverer adgang til privatejet digital infrastruktur til brugere,*
- 6) *afleder spildevand til et vandløb, en sø eller et havområde eller*
- 7) *er et føringsrør, der ejes af et forsyningssselskab eller en offentlig myndighed.*

Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse for drænledninger.

Stk. 3. Stk. 1 finder ikke anvendelse for ikkealmene vandforsyninger.

Stk. 4. Stk. 1 omfatter ikke en privatperson, der ejer en ledning.

Stk. 5. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om, at brugerdrevne antenneanlæg omfattet af stk. 1, nr. 5, kan undtages fra lovens anvendelsesområde under nærmere fastsatte betingelser.

LER-lovens § 3 er en undtagelse til LER-lovens § 2 og fastsætter en række ledningsejere, som ikke er omfattet af loven, men som klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om efter forhandling med vedkommende minister eller andre myndigheder, se mere i afsnit 2.3.

Vejledningens kapitel 2 er delt op i 5 underafsnit:

1. Generelt gennemgang af lovens anvendelsesområde og hvor den gælder (2.1)
2. Gennemgang af de forskellige kategorier af ledninger i § 2, stk. 1 (2.2)
3. Undtagelser til lovens anvendelsesområde (2.3)
4. Særligt om private ledningsejere (2.4)
5. Særlige emner i tilknytning til anvendelsesområdet (2.5).

2.1 LER-lovens anvendelsesområde – hvor gælder loven?

LER-loven gælder for ledningsejere, der ejer nedgravet infrastruktur, dvs. ledninger der er gravet ned i jorden, eller gravet ned i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen.

En ledning defineres i § 4, nr. 7, som rør eller kabler, der har til formål at transportere kommunikation, herunder telekommunikation, data, signaler eller energi af enhver art samt faste, flydende eller luftformige stoffer af enhver art. Til ledninger regnes de dele af ledningsanlæg, som er betydelige komponenter.

Det danske søterritorium omfatter havet omkring Danmarks kyst, som udgangspunkt ud til 12 sømil fra kysten. Dette gælder dog ikke f.eks. i Øresund, hvor der er mindre end 12 sømil til Sverige, og

Danmarks søterritorium derfor er noget mindre. (Se nærmere definition for Det Danske Søterritorium på Udenrigsministeriets hjemmeside).

Den danske kontinentalsokkel afgrænses i overensstemmelse med FN's havretskonvention, som trådte i kraft 16. december 2004 i Danmark. I artikel 76, stk. 1, er kontinentalsoklen defineret som en kyststats kontinentalsokkel og omfatter havbunden i de undersøiske områder, der i hele den naturlige forlængelse af dens landterritorium strækker sig ud over søterritoriet, til yderkanten af kontinentalmargenen, eller til en afstand af 200 sømil fra de basislinjer, hvorfra bredden af søterritoriet måles, i tilfælde hvor kontinentalmargenens yderkant ikke strækker sig ud hertil. Kontinentalsoklen er dermed afgrænset til havbunden i Danmarks eksklusive økonomiske zone.

LER-loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

LER-loven gælder, med få undtagelser, alle arealer og skelner således ikke mellem, om ledningen er gravet ned i jorden på offentlige arealer, f.eks. på offentlig vej eller på privat grund. En ledningsejer er derved omfattet af loven, ligegyldigt hvor ledningen er gravet ned i Danmark.

Eksempler

En stikledning vil ofte være gravet ned på privat ejendom. Hvis den ejes af et forsyningsselskab er den omfattet af lovens anvendelsesområde, selv om ledningen er nedgravet på en privat ejendom det sidste stykke vej ind til det hus, den etageejendom eller den virksomhed, der forsynes med f.eks. el eller vand. Hvis stikledningen ikke er ejet af forsyningsselskabet, vil den som ofte ikke være omfattet af anvendelsesområdet. En privatejet stikledning kan være ejet af en eller flere slutbrugere eller andelshavere.

Et andet eksempel på en ledning, der ofte vil være gravet ned på privat grund, f.eks. på marker, er transmissionsledninger. Sådanne ledninger er også omfattet af lovens anvendelsesområde, fordi ledningen indgår som en del af forsyningsnettet og er ejet af forsyningsselskabet.

Ledninger, der er nedgravet i havbunden eller anbragt på havbunden i søterritoriet eller kontinentalsoklen, er omfattet af lovens anvendelsesområde, hvis ledningen falder ind under en af kategorierne i § 2, stk. 1, nr. 1-7. Langt størstedelen af ledningerne vil høre ind under nr. 1 om ledninger, der indgår i et forsyningsnet.

En ledningsejer må ud fra kategorierne af ledninger i anvendelsesområdet vurdere, om ledningsejeren er omfattet af loven og derfor skal registrere sig i Ledningsejerregistret og udlevere ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret. Se mere om ledningsejerens pligter i kapitel 3.

Ledningsejeren kan vurdere, at ledningen ikke falder ind under en af de 7 kategorier af ledninger i lovens anvendelsesområde, men kan vælge alligevel at registrere et interesseområde for ledningen i Ledningsejerregistret, f.eks. for at beskytte ledningen bedre mod graveskader. Se mere under afsnit 3.0.1 om ledningsejere, der ikke er omfattet af LER-loven.

Kategorier af ledningsejere, der er omfattet af LER-loven

§ 2, stk. 1, nr. 1-7, i LER-loven omfatter de kategorier af ledninger, som betyder, at ledningsejere er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde.

2.2.1 Ledninger, som indgår i et forsyningsnet.

Den første kategori af ledninger, der er omfattet af lovens anvendelsesområde er ledninger, der indgår i et forsyningsnet (§ 2, stk. 1, nr. 1). Denne kategori omfatter langt størstedelen af de ledninger, der er gravet ned i jorden eller gravet ned i eller anlagt på havbunden.

Forsyningsnet er i § 4, nr. 1, i LER-loven defineret som:

Ledningsnet, som har til formål at indvinde, behandle eller levere en forsyning til en ubestemt kreds af brugere af en bestemt forsyning eller aflede en forsyning fra en ubestemt kreds af brugere af en bestemt forsyning og omfatter indvindings-, transmissions- og distributionsnet.

Forsyningsnet omfatter først og fremmest de kollektive forsyningsnet for tele og data, elektricitet, vand, gas, varme, fællesantenne, kabel-tv samt for afledning af spildevand m.m. Såvel transmissions- som distributionsledninger er omfattet.

Som udgangspunkt er ledninger, der indgår i et forsyningsnet, de ledninger, der på den ene eller anden måde indvinder, transporterer eller distribuerer en form for forsyning, f.eks. el, gas eller vand, til slutbrugere, herunder forbrugere. Det gælder også for den forsyning, der består i at aftage f.eks. regnvand og spildevand fra brugerne. Der er ikke noget krav om, at ledningen skal have et mindste antal brugere.

Ledningerne i § 2, stk. 1, nr. 2-7, vil i et vist omfang være en delmængde af de ledninger, der også falder ind under nr. 1.

Alle ledninger ejet af et distributions- eller forsyningsselskab vil som udgangspunkt være omfattet § 2, stk. 1, nr. 1.

2.2.2 Ledninger som er en offentlig myndigheds ledning, som helt eller delvis er beliggende i offentlige vejarealer eller privat fællesvej

Med § 2, stk. 1, nr. 3 omfattes offentlige myndigheders ledninger, som helt eller delvist er beliggende i offentligt vejareal eller areal udlagt til privat fællesvej, når blot en del af ledningen er beliggende i et vejareal.

Bestemmelsen omfatter f.eks. kommunale eller statslige ledningsejere, som har ledninger, der fører strøm til gade- og vejbelysning, trafikstyringsanlæg, ladestandere, P-anlæg m.v.

I det omfang ledninger, der forsyner lysreguleringer eller gade- eller vejbelysning, med el eller andet er ejet af forsyningsselskabet, kan ledningen være omfattet af § 2, stk. 1, nr. 1, og kun den del af ledningen, som en offentlig myndighed ejer, vil være omfattet af § 2, stk. 1, nr. 3.

Det vil kun være ledninger, der er gravet ned i jorden, der er omfattet af bestemmelsen. I det omfang f.eks. vejbelysning, hænger mellem pæle, vil kun den del af ledningen, som er gravet ned i jorden, være omfattet af nr. 3. Er størstedelen af ledningen gravet ned i jorden, så det f.eks. kun er et elskab og selve lysreguleringen, der er ført over jorden, vil det være en god ide at registrere, at der er et elskab for at sikre mod skader på elskabet, se afsnittet *særligt om luftledninger* under afsnit 2.5.2.

Ledninger, som ligger på eller ved sportsanlæg som f.eks. fodboldbaner eller i parker, der ejes af offentlige myndigheder, vil som udgangspunkt ikke være omfattet af denne bestemmelse. Hvis en park f.eks. brydes af en offentlig eller privat fællesvej, og der føres ledninger fra den ene del af parken til den anden under vejen, vil ledningen dog som udgangspunkt være omfattet af bestemmelsen.

Eksempel

En kommunalt ejet skole har på egen grund ledninger, der forbinder forskellige bygninger med f.eks. tele og kommunikation eller vand. Ledningerne ejes af kommunen selv.

Stikledninger ejet af kommunen, der er beliggende på egen matrikel, vil falde uden for anvendelsesområdet, fordi de ikke er ejet af et forsyningsselskab.

De dele af ledningerne, der ejes af kommunen beliggende i offentlige vejarealer og ikke er en stikledning, er omfattet af loven.

Ledninger som er en offentlig myndigheds ledninger, placeret uden for veje, som ikke er en del af et forsyningsnet eller er et føringsrør, vil ikke være omfattet af anvendelsesområdet, undtaget dog ledninger, der afleder spildevand til et vandløb, en sø eller et havområde jf. § 2, stk. 1, nr. 6.

For ledninger i private fællesveje, kan der være andre særlige forhold, især spørgsmålet om ejerforhold til ledningerne. Læs mere om dette i afsnit 2.5.1 om ledninger i private fællesveje.

Se endvidere afsnit 2.2.6 om afledning af spildevand.

2.2.3 Føringsrør

Føringsrør er omfattet af lovens anvendelsesområde i § 2, stk. 1, nr. 7. Føringsrør er defineret som rør, hvori der kan føres en eller flere ledninger, jf. definitionerne i § 4, nr. 3 i LER-loven.

Føringsrør kan være kabler, eller kasser, hvori der er plads til at føre ledninger. Føringsrør kan være født som trækrør, dvs. rør, der er gravet ned, for at andre ledninger kan føres gennem røret, men kan også være aktive kloakrør eller andre rør (evt. taget ud af brug), hvor der er plads til at føre andre ledninger.

Føringsrør er især vigtige i forhold til LER-bekendtgørelsens kapitel 5 om samføring, jf. § 35, se kapitel 10.

Hvis der udleveres ledningsoplysninger om et føringsrør, skal ledningsejeren ikke samtidig udlevere ledningsoplysninger om eventuelt indhold i føringsrøret (f.eks. el eller tele) som en separat linjeføring, da dette vil betyde, at graveaktøren vil lede efter to ledninger, hvor der i virkeligheden er tale om en ledning, der indeholder en anden ledning.

2.2.4 Vejafvandingsledninger, som er ejet af en offentlig myndighed eller forsyningsselskab

Vejafvandingsledninger, der er ejet af en offentlig myndighed eller forsyningsselskab, er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, jf. § 2, stk. 1, nr. 4.

Indtil 31. december 2029 er det dog frivilligt for en ledningsejer, der ejer en vejafvandingsledning, som er nedgravet i jorden før 1. juli 2023, at udlevere ledningsoplysninger for ledningen.

Eksempel

En kommunalt ejet afvandingsledning leder vand bort fra en kommunalt ejet parkeringsplads og er beliggende i parkeringsarealet.

Vejafvandingsledninger har til formål at sikre fremkommeligheden på veje og parkeringsarealer regnes almindeligvis med til vejarealet jf. vejloven og anses derfor som omfattet af registreringspligten.

For definition af vejarealer henvises til Lov om offentlige veje m.v.

Bestemmelsen gælder kun for vejafvandingsledninger, der ejes af offentlige myndigheder og forsyningselskaber. Afgrænsningen af ledningsejere er indsat for at sikre, at vejafvandingsledninger, som ejes af privatpersoner, ikke er omfattet, f.eks. når en grundejerforening får overdraget en privat fællesvej med de ledninger, der hører til vejen, f.eks. vejafvandning. Se mere under afsnit 2.5.1 om ledninger i private fællesveje.

Vejafvandingsledninger, der ejes af private, er ikke omfattet af loven.

For definition på vejafvandning henvises til Lov om offentlige veje m.v.

2.2.5 Ledning, som fungerer som stikledning

En stikledning er en ledning, der slutter en eller flere forbrugere til et forsyningsnet f.eks. gas, vand eller elektricitet. En stikledning kan både være en ledning, der slutter en enkelt forbruger til et forsyningsnet, men den kan også være en ledning, der forgrener sig og tilslutter flere slutbrugere, de såkaldte fælles stikledninger.

Stikledninger fører det sidste stykke vej, typisk fra en offentlig vej eller fra en privat fællesvej, til de enkelte ejendomme.

Stikledninger er kun omfattet af lovens anvendelsesområde, hvis stikledningen ejes af et forsynings- eller distributionsselskab, jf. § 2, stk. 1. nr.2.

Dette betyder, at stikledninger, der ejes af privatpersoner, virksomheder, foreninger eller kommuner, der alene aftager f.eks. strøm fra et distributionsselskab, ikke er omfattet af bestemmelsen. Dette gælder uafhængig af, hvor mange personer stikledningen forsyner. Stikledninger, som ejes af grundejerforeninger og boligforeninger, kan forsyne mange ejendomme, hvis grundejerforeningen f.eks. er en større grundejerforening med mange rækkehuse eller flere etageejendomme. I sådanne tilfælde vil ledningerne ofte falde ind under begrebet fælles stikledning, der dækker over en ledning, der tilslutter flere slutbrugere til et forsyningsnet. Begrebet dækker også afledning af spildevand fra en eller flere slutbrugere, når stikledningen ikke ejes af et forsyningselskabet.

Eksempel

En boligforening ejer et kloakanlæg, som er tilsluttet det lokale forsyningselskabs netværk til afledning af spildevand. Boligforeningens kloakanlæg ligger på egen matrikel.

Ledninger ejet af lodsejeren selv, der er beliggende på egen matrikel, vil ofte falde ind under kategorien stikledning, der ikke er ejet af et forsyningselskabet og derfor falder

udenfor anvendelsesområdet. Dette gælder også, hvis ledningsejeren selv har etableret, drifter og vedligeholder ledningen f.eks. med det formål, at ledningen skal tilsluttes et lokalt forsyningssselskabs ledningsnet, i det konkrete tilfælde til kloakledningen.

I sådanne tilfælde vil kloakledningerne (eller øvrige ledninger, for hvilke der gælder samme forhold) ikke være omfattet af lovens anvendelsesområde, og ledningsejer er ikke forpligtet til at lades registrere i Ledningsejerregistret.

2.2.6 Ledning som afleder spildevand eller kølevand m.m. til et vandløb, til en sø eller til et havområde

Denne kategori omfatter ledninger, der afleder spildevand eller kølevand m.m. til vandløb, sø eller et havområde, jf. § 3, stk. 1, nr. 5.

Der er tale om ledninger, hvor ejeren har fået tilladelse til at aflede spildevand til vandmiljøet. Der vil typisk være tale om produktionsvirksomheder.

2.2.7 Ledning som giver slutbrugere adgang til digital infrastruktur

Digital infrastruktur er i LER-lovens § 4, nr. 9, defineret som privatejet infrastruktur, der leverer elektronisk kommunikation til en bestemt kreds af brugere.

§ 2, stk. 1, nr. 5, i LER-loven omfatter kun privatejet infrastruktur, idet infrastruktur ejet af en forsyningsvirksomhed, der leverer bredbånd til slutbrugere og virksomheder, vil være omfattet af § 2, stk. 1, nr. 1 om ledninger, der indgår i et forsyningsnet. Forskellen mellem privatejet infrastruktur og forsyningsvirksomhed, der leverer adgang til digital infrastruktur, er, at den privatejede infrastruktur ikke har en generel pligt til at levere adgang til digital infrastruktur til andre end de personer, der er medlemmer eller ejere af den privatejede infrastruktur. Bestemmelsen omfatter således primært private antenneforeninger, der også leverer internetadgang,

Klima-, energi- og forsyningsministeren har dog bemyndigelse til at undtage visse små antenneforeninger fra lovens anvendelsesområde. Læs mere i afsnit 2.3.1 om udmøntningen af undtagelsen.

Privatejede antenneforeninger, der udelukkende leverer tv-signal til medlemmerne, er ikke omfattet af loven.

2.3 Undtagelser til lovens anvendelsesområde

En række ledningsejere er ikke omfattet af loven. Desuden har Klima-, energi- og forsyningsministeren fået beføjelser til at undtage bestemte ledninger eller ledningsejere fra lovens anvendelsesområde.

Fælles for alle ledningsejere er, at hvis deres ledning er undtaget fra lovens anvendelsesområde eller ledningsejerens ledning slet ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde, kan ledningsejeren på frivillig basis registrere sin ledning i Ledningsejerregistret og udlevere ledningsoplysninger om ledningen på samme vilkår som ledningsejere, der skal registrere sig i Ledningsejerregistret. Enkelte ledningsejere, der udelukkende ejer ledninger, der ikke er omfattet af loven, kan dog have mulighed for at søge om dispensation for at være registreret på lempeligere vilkår. Se afsnit 14.

2.3.1 Generelle undtagelser for anvendelsesområdet

§ 2, i LER-loven beskriver en række generelle undtagelserne for anvendelsesområdet:

Stk. 3 Loven finder ikke anvendelse for ikkealmene vandforsyninger.

Stk. 4 Loven omfatter ikke privatpersoner, der ejer en ledning.

Stk. 5. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om, at brugerdrevne antenneanlæg, der leverer adgang til digital infrastruktur til slutbrugere, jf. § 2, stk. 1, nr. 5, kan undtages fra lovens anvendelsesområde, hvis de opfylder nærmere fastsatte betingelser.

I det følgende redegøres der, for undtagelser, dog vil undtagelsen for private i § 2, stk. 4, være beskrevet i afsnit 2.4

2.3.1.1 Ikke-almene vandforsyninger

Ikke-almene vandforsyninger er ifølge Miljøministeriet, vandforsyninger (mindre vandværker, ofte private vandboringer), der forsyner maksimalt 9 slutbrugere (ejendomme) med vand. Det vil oftest være privatpersoner, typisk landmænd eller gartnerier, der forsyner naboejendomme med vand. Der findes ca. 70.000-80.000 private vandindvindingsanlæg. Eventuelt gravearbejde, der udføres ved og i nærheden af disse, vil primært være udført af ejeren selv.

Ikke-almene vandforsyninger er undtaget fra lovens anvendelsesområde med LER-lovens § 2, stk. 3. På den måde gøres det entydigt, at de ikke-almene vandforsyninger undtages fra LER-lovens anvendelsesområde.

§ 2, Stk. 3 Loven finder ikke anvendelse for ikkealmene vandforsyninger.

2.3.1.2 Brugerdrevne antenneanlæg

Som beskrevet i afsnit 2.2.7 er brugerdrevne antenneforeninger omfattet af lovens anvendelsesområde med § 2, stk. 1, nr. 5, når antenneforeningen også leverer en internetforbindelse.

§ 2, stk. 1, nr. 5: leverer adgang til privatejet digital infrastruktur til brugere.

Klima-, energi- og forsyningsministeren har beføjelse til at undtage visse mindre antenneforeninger fra lovens anvendelsesområde med § 2, stk. 5. Denne beføjelse er anvendt til at fastsætte regler om, at et brugerdrevet antenneanlæg, der leverer adgang til digital infrastruktur til maksimalt 100 slutbrugere, ikke er omfattet af LER-lovens § 2, stk. 1.

§ 6 i LER-bekendtgørelsen har følgende ordlyd:

§ 6. Ejere af små brugerdrevne antenneanlæg, der leverer adgang til digital infrastruktur til maksimalt 100 slutbrugere, er ikke omfattet af § 2, stk. 1, i LER-loven

Stk. 2. Slutbrugere er i denne bestemmelse defineret som medlemmer af det brugerdrevne antenneanlæg.

Bestemmelsen betyder, at små brugerdrevne antenneanlæg, der har maksimalt 100 slutbrugere, ikke er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde og derfor ikke skal udlevere ledningsoplysninger efter lovens bestemmelser.

Definitionerne i lovens § 4 beskrives privatejet digital infrastruktur således:

9) Privatejet digital infrastruktur: Privatejet infrastruktur, der leverer elektronisk kommunikation til en bestemt kreds af brugere.

I bemærkningerne til loven står der følgende vedr. § 2 stk. 1, nr. 5:

Efter nr. 5, omfattes en ledning, der giver brugeren adgang til digital infrastruktur. Bestemmelsen omfatter antenneanlæg, der giver brugeren adgang til digital infrastruktur.

Med digital infrastruktur forstås privatejet infrastruktur, der leverer højhastighedsnet til elektronisk kommunikation. Antenneanlæg uden internetadgang er derfor fritaget for indberetningspligten.

Bestemmelsen omfatter privatejet elektronisk kommunikation, der ikke falder ind under nr. 1, dvs. når der ikke er fri adgang for alle brugere til at tilslutte sig forsyningen, men tilslutningen kræver f.eks. et bestemt tilhørsforhold. Begrebet skal forstås smalt og har typisk været anvendt i forbindelse med mindre privatejede antenneforeninger, der selv ejer og drifter anlægget.

2.3.2 Undtagelser for Forsvaret

Der er i lovens § 3, stk. 1 - 3, indsat undtagelser for ledninger, som er ejet af forsvaret, og for ledninger beliggende på ejendomme eller arealer, som forsvaret har rådighed over. Dvs. at bekendtgørelsen kan forbyde de ledningsejere, der ejer ledningerne på disse ejendomme, at oprette interesseområder for deres ledninger, hvis særlige offentlige beskyttelseshensyn gør sig gældende. Undtagelsen gælder også for ejendomme, som forsvaret lejer og for stikledninger, der fører til ejendomme, som forsvaret ejer eller har rådighed over.

§ 3, i LER-bekendtgørelsen har følgende ordlyd:

§ 3. Ledninger ejet af forsvaret og ledninger beliggende på ejendomme, som forsvaret har rådighed over, er ikke omfattet af indberetningspligten.

Stk. 2. Forsvarsministeren kan når særlige offentlige beskyttelseshensyn taler herfor påbyde ledningsejere at undlade indberetning af eller slette allerede indberettede oplysninger efter § 7 for:

- 1) ledninger ejet af andre end forsvaret, når ledningerne er beliggende på ejendomme, som forsvaret har rådighed over,*
- 2) ledninger, som lejes af forsvaret,*
- 3) stikledninger, der fører ind til ejendomme som forsvaret har rådighed over.*

Stk. 3. Forsvarsministeren kan i stedet for påbud i medfør af stk. 2 anmode Ledningsejerregistret om at slette indberettede oplysninger i Ledningsejerregistret, hvis særlige offentlige beskyttelseshensyn taler herfor. Forsvarsministeren skal samtidig med anmodningen til Ledningsejerregistret give meddelelse til ledningsejeren herom.

Undtagelsen betyder, at forsvaret ikke er forpligtet til at være registreret i Ledningsejerregistret, og at forsvaret efter § 3, stk. 2, i LER.

2.3.3 Undtagelser for øvrige myndigheder

Klima-, energi- og forsyningsministeren kan efter forhandling med andre ministre, kommuner eller regioner fastsætte regler om, at der ikke skal ske registrering, eller at registrering af de i § 5, stk. 2, nævnte oplysninger skal ske på en bestemt måde for ledninger, som andre ministerier, kommuner eller regioner har rådighed over, når der knytter sig offentlige beskyttelseshensyn for ledningen, jf. § 3, stk. 4-5, i LER-loven.

Der står i stk. 4-5:

Stk. 4. Klima-, energi- og forsyningsministeren fastsætter efter forhandling med vedkommende minister regler om, at der for ledninger, som vedkommende ministerium har rådighed over, og

hvortil der knytter sig offentlige beskyttelseshensyn, ikke skal ske registrering, eller at registrering af de i § 5, stk. 2, nævnte oplysninger skal ske på en bestemt måde.

Stk. 5. Klima-, energi- og forsyningsministeren fastsætter efter forhandling med kommuner og regioner regler om, at der for ledninger, som kommunerne og regionerne har rådighed over, og hvortil der knytter sig offentlige beskyttelseshensyn, ikke skal ske registrering, eller at registrering af de i § 5, stk. 2, nævnte oplysninger skal ske på en bestemt måde.

Hjemlerne, som er udmøntet i bekendtgørelsens § 3-4, er indsat for at beskytte ledninger, der er omfattet af offentlige beskyttelseshensyn. Med 'offentlige beskyttelseshensyn' forstås ledninger, der er af vigtighed for national sikkerhed eller lignende, f.eks. større olietransmissionsledninger eller kommunikationsledninger, og hvor det derfor er vigtigt at holde placeringen af disse hemmelig.

Bestemmelserne betyder, at regionerne kan hemmeligholde f.eks. ledninger, der forsyner hospitaler med el, tele og data eller andre vigtige forsyningsarter.

Undtagelserne i § 3, betyder, at en graveaktør må følge den almindelige forundersøgelsespligt og selv rette henvendelse til forsvaret eller regionerne for at få oplysninger om ledningerne, hvis forsvaret eller regionen ikke frivilligt har registreret sig i Ledningsejerregistret.

2.3.3 Selskaber m.m. som er omfattet af jernbaneloven

Offentlige myndigheder, der er omfattet af jernbaneloven, som har ledninger helt eller delvis beliggende i offentlige veje eller private fællesveje, vil være omfattet af § 2, stk. 1, nr. 3, i LER-loven og vil være forpligtede til at registrere disse ledninger.

2.4 Særligt om privatpersoner som ledningsejere

Privatpersoner er som udgangspunkt ikke omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, fordi de er undtaget af § 2. stk. 4:

§ 2. stk. 4. Stk. 1 omfatter ikke en privatperson, der ejer en ledning.

En privatperson defineres i lovens § 4, nr. 10, som en fysisk person, der i ikke erhvervsmæssig sammenhæng, ejer en ledning eller udfører eller planlægger at udføre et gravearbejde på egen ejendom. En privatperson vil dermed typisk være en ejer af et hus og ejer ofte selv de stikledninger, der fører en forsyning ind til huset.

Langt størstedelen af de ledninger, som privatpersoner ejer er stikledninger. Privatpersoner kan dog eje ledninger placeret uden for egen grund, f.eks. ledninger til privat ladestander, føringsrør, jordvarme- eller solcelleanlæg eller vindmøller, der leverer varme og el til eget forbrug. Hvis jordvarmeanlægget, solcelleanlægget eller vindmøllen leverer overskudsvarme eller elektricitet til et forsyningselskab, er det stadig undtaget, hvis formålet med ledningen er at forsyne ejeren selv.

Eksempler

En husejer vil ofte eje den eller de stikledninger, der fører el, vand, tele eller lignende det sidste stykke fra hovedledningen ind til husejerens ejendom.

En husejer har opsat solcelle til eget forbrug, f.eks. til ladestander, men sælger eller tilbagefører overskydende energi til fællesnettet.

Den private husejer vil ikke være omfattet af lovens anvendelsesområde, da undtagelsen i § 2. stk. 4., stadig vil gælde.

2.5 Særlige emner i tilknytning til anvendelsesområdet

I dette afsnit tages en række emner op, som er tilknyttet anvendelsesområdet.

2.5.1 Særligt om ledninger i private fællesveje

Der knytter sig en særlig problematik til de ledninger, der hører til en privat fællesvej, f.eks. vejbelysning, vejafvanding m.m. og hvem der har ansvaret for ledninger, der er gravet ned i vejen. Problematikken opstår, hvis en offentlig myndighed, f.eks. en kommune, overdrager ansvaret for vedligeholdelse af vejen til en grundejerforening.

Har en offentlig myndighed overdraget en privat fællesvej til en grundejerforening, sammen med ejerskab og ansvaret for de ledninger, der hører til vejen, som en del af vejens udstyr, f.eks. vejbelysning, er det grundejerforeningen, der har ansvaret for ledningen.

Grundejerforeningen kan indgå en aftale med kommunen om, at kommunen stadig skal udlevere ledningsoplysninger for grundejerforeningen, hvis grundejerforeningen har ejerskabet over ledningerne. Kommunen agerer på denne måde som tjenesteyder for grundejerforeningen, men har ikke ansvaret for ledningsoplysningernes nøjagtighed. Se yderligere beskrivelse i afsnit 3.3: Udlevering af oplysninger om andres ledninger.

Hvis kommunen stadig ejer ledningerne, men alene har videregivet ansvar for vedligehold af selve vejen, skal kommunen fortsat udlevere ledningsoplysninger, når der bliver forespurgt om ledningsoplysninger.

Eksempel

En kommune nedklassificerer en offentlig vej til privat fællesvej og overgiver ansvar for drift og vedligehold til den tilknyttede grundejerforening. Samtidig overdrages ejerskab af ledninger i og over vej til grundejerforeningen.

Hvis vejen er nedklassificeret til privat fællesvej og ejerskab og ansvar er overdraget til grundejerne og ejerskabet til de tilhørende ledninger til vejen ligeledes er overdraget til grundejerne, vil disse ledninger som f.eks. vejafvanding, vejbelysning og føringsrør således ikke være omfattet af pligten til indberetning og udlevering af ledningsoplysninger, da de ikke længere er ejet af en offentlig myndighed.

Bemærk at vejafvandsledninger kun er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, hvis ledningen ejes af en offentlig myndighed eller et forsyningsselskab.

2.5.2 Særligt om vindmøller og solceller ejet af private, landbrug, foreninger eller mindre virksomheder

Private grundejere, foreninger, mindre virksomheder og landmænd kan have opsat vindmøller eller solcelleanlæg med det formål at forsyne lodsejer, grundejerforeningen eller virksomheden selv med el, f.eks. til ladestandere. Eventuelt overskydende el vil ofte blive ledt tilbage til det fælles forsyningsnet, men formålet er at forsyne den enkelte matrikel eller en sluttet kreds af brugere.

Som udgangspunkt omfatter loven ikke private ledningsejere og for foreninger og virksomheder, vil der lægges vægt på formålet med ledningen, dvs. om hovedformålet er at forsyne lodsejer selv og eventuel aflede overskydende strøm til forsyningsnettet. Dette vil gælde for ledninger uanset placering.

Landmand, grundejerforening eller virksomhed, der ejer flere vindmøller eller en vindmøllepark, dvs. producerer langt mere strøm, end de selv kan forbruge og dermed har til formål at tjene på at levere strøm til andre, vil betragtes som forsyningselskab og som udgangspunkt være omfattet af § 1, stk. 1, nr. 1.

Ejere af vindmøller eller solcelleanlæg, der ikke er omfattet af loven, kan frivilligt lade disse anlæg registrere i Ledningsejerregistret. Hvis disse ledningsejere ikke ejer øvrige ledninger, der er omfattet af loven, kan der være mulighed for dispensation for krav til udlevering af ledningsoplysninger jf. afsnit 11 om frivillige ledningsejere.

Eksempler

Privat ledningsejer der ejer egen vindmølle eller solceller med det formål at forsyne egen matrikel eller egen ladestander med el, med afledning af eventuelt overskydende strøm til forsyningsnettet.

Som udgangspunkt omfatter loven ikke private ledningsejere.

Landmand, grundejerforening eller virksomhed der ejer en del vindmøller eller vindmøllepark, dvs. producerer langt mere strøm end de selv kan forbruge og har til formål at tjene på at levere strøm til andre, vil betragtes som forsyningselskab og som udgangspunkt være omfattet af § 1, stk. 1, nr. 1.

2.5.3 Særligt om luftledninger

Luftledninger er ikke omfattet af LER-loven. LER-lovens anvendelsesområde omfatter alene nedgravede ledninger, fordi disse ledninger ikke kan ses med det blotte øje. En graveaktør har derfor ikke nogen mulighed for at vide, hvor de nedgravede ledningerne ligger, hvis ikke graveaktøren får informationer om ledningerne. Luftledninger derimod er synlige for graveaktøren.

En ledningsejer kan have behov for at kunne udlevere ledningsoplysninger om ledninger, der føres over jorden på en kortere strækning, f.eks. hvor en ledning er ført over jorden, fordi der ikke er mulighed for at have ledningen gravet ned på en kort del af strækningen. Dette ses ofte ved ledningsføring over veje og tunneller, hvor det ikke er muligt at lægge ledningen i jorden eller ved midlertidig omlægning af ledninger i forbindelse med større gravearbejder.

Ledningsejere kan derfor udlevere ledningsoplysninger om ledninger, der bliver ført over jorden, i det omfang disse ledninger hænger tæt sammen med den nedgravede infrastruktur, og graveaktøren har brug for viden om ledningerne, der bliver ført over jorden.

Luftledninger er synlige i landskabet og har derfor ikke tidligere været omfattet af LER-loven, men viden om en luftlednings placering kan være relevant i forbindelse med planlægning af gravearbejde, da der gælder særlige sikkerhedsregler omkring disse. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan med § 6, stk. 3 fastsætte regler om, at ledningsejere frivilligt kan registrere oplysninger om f.eks. luftledninger i Ledningsejerregistret.

Vælger en ledningsejer frivilligt at registrere luftledninger i Ledningsejerregistret efter § 6, stk. 3, skal ledningsejer udlevere oplysninger om ledningen efter reglerne i § 13. Dvs. regler om digitalisering, standardisering og udlevering indenfor 2 timer, gennem Ledningsejerregistret, skal følges.

2.5.4 Særligt om LAR-anlæg og klimasikringsanlæg

”LAR” står for Lokal afledning af regnvand. LAR-anlæg kan være meget forskelligartede, men har det til fælles, at de skal lede regnvand væk fra veje og andre hårde overflader.

LAR-anlæg kan både være nedgravet i jorden eller være placeret over jorden, f.eks. den asfalt der er lagt på vejen eller render der opsamler vand, og leder det væk til et sted, hvor det kan sive ned i jorden.

Klimasikringsanlæg kan f.eks. være:

- Anlæg, der udelukkende håndterer spildevand (f.eks. almindelige fælleskloakerede systemer, separat-kloakerede systemer, bassiner til opsamling af regnvand enten underjordisk eller overflade-bassiner).
- Anlæg, der tjener til håndtering af tag- og overfladevand og samtidig har anden funktion (f.eks. vejbede, veje med permeabel asfalt eller rekreative arealer).
- Anlæg, der ikke håndterer spildevand, men bidrager til spildevandsselskabets håndtering af tag- og overfladevand (f.eks. vandløbsreguleringsprojekter).

Nogle LAR- og klimasikringsanlæg vil være omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, se ovenfor under afsnit 2.2 om kategorier af ledningsejere, der er omfattet af LER-loven. Dette skyldes til dels, at LER-loven omfatter forsyningsledninger eller vejafvanding, og LAR- og klimasikringsanlæg kan være en del af disse ledningstyper. De dele af LAR- og klimasikringsanlæg, der ikke er gravet ned i jorden, vil som udgangspunkt ikke være en del af LER-lovens anvendelsesområde.

Ledningsejer kan udlevere oplysninger om de dele af LAR-anlæg, der er gravet ned i jorden, eller som har en nær tilknytning til de nedgravede elementer af anlægget.

Hvilke oplysninger, der kan udleveres om LAR-anlæg, kan sammenlignes med udleveringen af oplysninger om et elskab: En ledningsejer kan udlevere oplysninger om et elskab, selvom det er placeret over jorden og dermed ikke er en del af anvendelsesområdet, fordi det har en tilknytning til en elledning og kan hjælpe med at lokalisere placering af denne.

I nogle tilfælde kan oplysninger om et LAR- eller klimasikringsanlæg ikke alene udleveres via de eksisterende komponenter i LER 2.0 datamodellen. I disse tilfælde anvendes komponenten Samlekonstruktion til at definere LAR- eller klimasikringsanlæggets ydre grænser via en omfangspolygon, hvortil ledningsejeren kan linke supplerende dokumentation med relevans for gravearbejdet.

Ejere af LAR-anlæg, som ikke er en del af anvendelsesområdet, kan frivilligt registrere interesseområder for anlæggene i Ledningsejerregistret. Ledningsejere får dermed mulighed for at beskytte en større del af klimasikringsanlæg mod graveskader.

Vælger en ledningsejer frivilligt at registrere LAR-anlæg i Ledningsejerregistret efter § 6, stk. 1, nr. 2, skal ledningsejer udlevere oplysninger om ledningen efter reglerne i § 13. Dvs. regler om digitalisering, standardisering og udlevering indenfor 2 timer, gennem Ledningsejerregistret, skal følges.

2.5.5 Komponenter i LER

Ledninger, der er omfattet af anvendelsesområdet, kan have komponenter tilknyttet sig. Komponenter er elementer, der er knyttet til en ledning, men ikke er en del af ledningen. Det kan f.eks. være brønde, elskabe, bassiner osv.

En ledningsejer kan frivilligt registrere interesseområder for komponenter over jorden, som kan hjælpe med at lokalisere ledningens placering i jorden, eller hvis komponenten kan beskadiges ved et gravearbejde i jorden.

Vælger en ledningsejer frivilligt at registrere komponenter, der ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde, i Ledningsejerregistret efter § 6, stk. 1, nr. 3, skal ledningsejer udlevere oplysninger om ledningen efter reglerne i § 13. Dvs. regler om digitalisering, standardisering og udlevering indenfor 2 timer, gennem Ledningsejerregistret, skal følges.

3. Ledningsejeres pligter

En ledningsejer er i § 4, nr. 8, i LER-loven defineret som den, der ejer en ledning. I LER-loven defineres en ledning ”som kabler og rør, der er nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden, som har til formål at transportere kommunikation, data, signaler eller energi af enhver art samt faste, flydende eller luftformige stoffer af enhver art. Til ledninger regnes de dele af ledningsanlæg, som er betydelige komponenter”.

En ledningsejer kan være en virksomhed, herunder forsyningsvirksomhed, en offentlig myndighed, en privatperson, eller enhver anden, der ejer en ledning.

Det er dog ikke alle ledningsejere, der er omfattet af LER-loven. For at være omfattet af LER-loven skal ledningsejeren eje en ledning, der er omfattet af en af de 7 kategorier af ledninger i anvendelsesområdet (LER-lovens § 2, stk. 1, nr. 1-7), se vejledningens kapitel 2.

Ledningsejere, der er omfattet af lovens anvendelsesområde, har 2 pligter i LER-loven, der gennemgås under afsnit 3.1 (registreringspligten) og 3.2 (pligt til at udlevere ledningsoplysninger eller påvise ledningen).

3.0.1 Ledningsejere, der ikke er omfattet af LER-loven

En ledningsejer, der ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde, kan vælge at indberette sine ledninger for at få den beskyttelse af ledningen, som ligger i, at de bliver kontaktet, når der skal graves i det område, hvor ledningen er nedgravet. Ledningsejeren kan på den måde udlevere ledningsoplysninger om sin ledning, så graveaktøren er opmærksom på, at ledningen ligger i jorden. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis en ledning, der ikke falder ind under en af kategorierne af ledninger i anvendelsesområdet, men ledningen alligevel er vigtig for en virksomhed.

Har en ledningsejer, der ikke er omfattet af anvendelsesområdet i LER-loven, registreret sig i Ledningsejerregistret med interesseområde for at beskytte en eller flere ledninger, er det dog vigtigt at pointere, at ledningsejeren skal opfylde de forpligtelser, ledningsejere har efter LER-loven og LER-bekendtgørel-

sen. Ledningsejeren skal dermed udlevere ledningsoplysninger på de vilkår, der gælder for de ledningsejere, der er omfattet af lovens anvendelsesområde.

Dette betyder, at ledningsejere, der er registreret i Ledningsejerregistret på frivillig basis, senest den 1. juli 2023 skal have digitaliseret og standardiseret deres ledningsoplysninger og skal svare via de webservices, som Ledningsejerregistret har opsat til besvarelse af anmodninger om udlevering af ledningsoplysninger.

3.0.2 Mulighed for dispensation

I LER-lovens § 2, står, hvilke ledningsejere, der er omfattet af lovens anvendelsesområde og således hvem der har pligt til at registrere sig i LER. Ledningsejere, der ikke er forpligtiget til at være i LER, men ønsker at være det på frivillig basis, omtales i LER som frivillige ledningsejere, jf. lovens § 6 stk. 1 og 3. Frivillige ledningsejere skal som udgangspunkt være registreret i LER efter samme regler, som de ledningsejere der er forpligtiget til at være i LER efter § 2, men i LER-lovens § 13, stk. 2, er der givet mulighed for at søge om dispensation under særlige omstændigheder.

Om dispensation i LER-loven står der følgende i § 13, stk. 2-3:

Stk. 2. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan under særlige omstændigheder efter ansøgning fra en ledningsejer tillade ledningsejeren at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger direkte til en graveaktør snarest muligt, og senest 5 hverdage efter at graveforespørgslen er modtaget, eller indgå en aftale om påvisning.

Stk. 3. En ledningsejer, der har fået dispensation efter stk. 2, skal ikke opfylde kravene til ledningsoplysninger fastsat i medfør af § 10, stk. 4 og 5, men skal udlevere de nødvendige ledningsoplysninger, jf. § 10, stk. 3. En forespørgsel om ledningsoplysninger anses for kommet frem til ledningsejeren, når Ledningsejerregistret har gjort forespørgslen tilgængelig for ledningsejeren.

Dispensationsmuligheden er tiltænkt de mindste frivillige ledningsejere. Der vil typisk være tale om ledningsejere, som har et begrænset ledningsnet og bliver ramt af få graveforespørgsler. Denne type ledningsejere vil typisk ikke have økonomien til digitalisering og automatisk udveksling af deres ledningsoplysninger. Dispensationsmuligheden har til formål at sikre, at de kan blive i LER på mere lempelige vilkår, fremfor at slette deres registrering. Der kan fx være tale om haveforeninger, boligforeninger, privatpersoner, gartnerier eller små produktionsvirksomheder.

Får ledningsejeren dispensation, vil ledningsejeren kunne udlevere ledningsoplysningerne efter de gamle regler, dvs. snarest muligt, og senest 5 hverdage efter, at graveforespørgslen er modtaget. Ledningsejeren, kan derved udlevere de nødvendige ledningsoplysninger direkte til graveaktøren, eller indgå aftale om at påvise ledningen efter § 13, stk. 2.

SDFI har udarbejdet en vejledning specifikt til ansøgning om dispensation. Vejledningen indeholder en oversigt over parametre, der indgår i vurderingen og hvordan der søges om dispensation. Vejledningen kan findes på LER's hjemmeside.

3.1 Registreringspligt

Ledningsejeren, der ejer ledninger i en af kategorierne i § 2, stk. 1, i LER-loven, er forpligtet til at registrere sig i Ledningsejerregistret.

Efter § 5, stk. 1, i LER-loven og § 7, stk. 1, nr. 1-4, i LER-bekendtgørelsen skal ledningsejeren registrere en række oplysninger.

§ 7. Der skal til Ledningsejerregistret indberettes oplysninger om

- 1) *ledningsejerens navn og eventuelt cvr-nummer,*
- 2) *ledningsejerens kontaktoplysninger: Adresse, elektronisk postadresse og telefonnummer,*
- 3) *ledningsejerens interesseområde, og*
- 4) *forsyningens art.*

Oplysningerne, som ledningsejeren skal registrere, skal sikre, at hver ledningsejer bliver entydigt registreret. Dette gøres ved bl.a. at registrere CVR-nummeret på virksomheden.

Registreringspligten betyder endvidere, at ledningsejer skal registrere sine kontaktoplysninger (f.eks. mailadresse og telefonnummer) og skal registrere interesseområder for sine ledninger, se mere under afsnit 3.1.1, samt oplysninger om forsyningens art. Oplysningerne om forsyningens art skal give graveaktøren et generelt billede af, hvad denne har med at gøre i graveområdet, specielt hvis der er tale om ledninger, der er farlige at beskadige. Oplysningerne er også relevante i forbindelse med koordinering af gravearbejde.

Det er ledningsejerens ansvar, at de registrerede oplysninger er korrekte. Dette gælder både for interesseområde og kontaktoplysninger.

Ledningsejeren skal derfor ajourføre de registrerede oplysninger, herunder kontaktoplysninger og interesseområder, så ledningsejeren altid modtager relevante anmodninger om udlevering af ledningsoplysninger,

Efter § 5, stk. 4, i LER-loven skal ledningsejeren foretage en ny indberetning eller opdatere allerede eksisterende indberetning, hvis der sker ændringer i de faktiske forhold, eller der konstateres fejl i en indberettet oplysning. Det betyder f.eks., at en ledningsejer hurtigst muligt skal opdatere sine oplysninger, hvis ledningsejeren skifter mailadresse eller firmanavn.

Hvis der sker ændringer i interesseområdet, eksempelvis som følge af etablering af nye ledninger, er det meget vigtigt, at disse ændringer indberettes hurtigt, så interesseområdet er så retvisende som muligt, og ledningsejer altid kan modtage relevante anmodninger om udlevering af ledningsoplysninger. En forsinket eller manglende opdatering på blot et par dage vil kunne medføre, at en ledningsejer ikke bliver spurgt, før et gravearbejde udføres, hvilket kan resultere i en bekostelig og alvorlig skade på en ledning.

Ledningsejer er derfor forpligtet til at opdatere interesseområder, kontaktoplysninger og forsyningsart hurtigst muligt, efter der er sket ændringer i de faktiske forhold.

Bestemmelsen fastsætter dog ikke en konkret frist for, hvor hurtigt ledningsejeren skal ajourføre kontaktoplysninger eller opdatere interesseområder, da det er ledningsejerens ansvar at sikre, at oplysningerne er korrekte.

Registreringspligten og ajourføring af kontaktoplysninger betyder desuden, at graveaktørerne kan komme i kontakt med ledningsejer, hvis det er nødvendigt, f.eks. fordi ledningen ikke ligger der, hvor den skal ligge ifølge ledningsoplysningerne, eller hvis graveaktøren har beskadiget ledningen eller ønsker påvisning.

3.1.1 Interesseområder

Ledningsejere skal, som en del af indberetningspligten, indtegne interesseområder, så de er synlige i LER og kan modtage graveanmodninger fra LER, jf. afsnit 3.1. Interesseområderne betyder desuden, at ledningsejeren vil fremgå i oversigten over ledningsejere når graveaktørerne søger ledningsoplysninger i et givent område, at graveaktøren får et overblik over hvilke ledningsejere, omfattet af loven, der er i graveområdet og derved kan komme i kontakt med de relevante ledningsejere.

Interesseområderne skal dække den eller de ledninger, som ledningsejer ejer. Ledningsejeren har ansvar for at sikre, at interesseområdet dækker det område, ledningerne er placeret i, herunder den usikkerhed der kan være i ledningsoplysningerne.

Interesseområdets størrelse og detaljeringsgrad har betydning for, hvor ofte en ledningsejer vil blive ramt af en graveforespørgsel og derfor blive anmodet om at udlevere ledningsoplysninger.

Der er ikke krav om, at et interesseområde er særligt ledningsnært. Interesseområdet kan derfor være ledningsnært eller omfatte et større område, f.eks. fordi ledningsejeren har flere ledninger i et område. Vælger ledningsejer at tegne interesseområdet tæt på ledningen for at nedbringe mængden af henvendelser, skal ledningsejer tage højde for ledningsoplysningernes nøjagtighed og eventuelle sikkerhedszoner omkring ledningen, se afsnit 6.2.4, og ledningsejer skal huske at opdatere interesseområdet i forbindelse med ændringer i ledningens placering eller udvidelse af forsyningsområdet.

Ved et ledningsnært interesseområde skal ledningsejer være opmærksom på følgende:

- Det kan bidrage til at begrænse antallet af forespørgsler om udlevering af ledningsoplysninger, ledningsejer modtager.
- Det er vigtigt med løbende ajourføring af interesseområder ved udvidelse af ledningsnettet.
- Det er vigtigt med løbende ajourføring af interesseområdet, hvis ledningerne flyttes væsentligt.
- Det er vigtigt at interesseområdet tager hensyn til nøjagtigheden af ledningens placeringen.
- Lav ikke meget ledningsnære interesseområder, hvis ledningsejer indtegner interesseområder via brugergrænsefladen.

Ved et ikke-ledningsnært interesseområde skal ledningsejer være opmærksom på følgende:

- Mindre behov for ajourføring af interesseområdet, hvis ledningsejer f.eks. har et interesseområde, der dækker hele forsyningsområdet.
- Ledningsejer kan modtage flere anmodninger om udlevering af ledningsoplysninger, hvor ledningsejer ikke har ledninger.

I begge scenarier gælder, at alle forespørgsler skal besvares, også selvom ledningsejer ikke har ledninger i graveområdet

Eksempel

En ledningsejer har indtegnet et ledningsnært interesseområde på baggrund af gamle unøjagtige ledningsplaner, så det kun dækker højre side af vejen. Ledningerne ligger i virkeligheden i venstre side af vejen.

Hvis graveaktøren skal foretage en reparation af f.eks. kloakstik i venstre side af vejen og kun spørger snævert i venstre side af vejen, risikerer ledningsejeren ikke at optræde på den samlede oversigt over ledningsejere for graveområdet. Hvis graveaktøren alene har spurgt på venstre side af vejen, vil graveaktøren ikke nødvendigvis opdage fejlen, når graveaktøren skal til at grave, og kan han komme til at beskadige ledningen. På den måde har nøjagtigheden af ledningens placering en større betydning, hvis interesseområdet er er meget ledningsnært.

Hvis ledningsejer bliver opmærksom på en sådan fejl, vil det derfor være vigtigt for ledningsejeren at få rettet fejlen med det samme for at være sikker på, at ledningsejeren får alle relevante forespørgsler om udlevering af ledningsoplysninger.

Efter § 5, stk. 3, i LER-loven skal en ledningsejer fastlægge interesseområdet, så det dækker ledningsoplysningernes eventuelle unøjagtigheder i forhold til ledningens placering. Usikkerheden af en ledningsplacering skal tillægges interesseområdet på begge sider af ledningen. Bestemmelsen betyder, at en ledningsejer skal være opmærksom på, hvor sikker denne er på ledningens placering. Hvis en ledningsejer er usikker på, hvor ledningen præcist ligger, men dog ved, at den ligger højst 1 ½ meter væk fra placeringen af ledningen angivet i ledningsoplysningerne, skal ledningsejer indtegne et interesseområde, der dækker mindst 1 ½ meter på hver side af det sted, hvor ledningen er markeret på ledningsoplysningerne.

Eksempel

Ledningsejeren ejer flere ledninger i en lille by, men ønsker ikke at modtage overflødige henvendelser om udlevering af ledningsoplysninger og har derfor indtegnet interesseområdet meget ledningsnært med en buffer på 2 meter til ledningsnettet.

Ledningerne er fra 1951 og er digitaliserede håndtegninger, og ledningsejer har angivet en nøjagtighedsklasse på 2 meter, men nogle steder på strækningen er unøjagtigheden mere end to meter. Ledningen kan derfor potentielt ligge uden for interesseområdet, ledningsejeren har tegnet og risikerer derved ikke at komme med i graveaktørens forespørgsel. Graveaktøren vil dermed ikke være opmærksom på den manglende ledningsejer og risikerer derved at beskadige ledningen.

3.2 Pligt til at udlevere ledningsoplysninger

Ledningsejer er efter § 10, stk. 1, i LER-loven forpligtet til at udlevere ledningsoplysninger, når ledningsejeren gennem Ledningsejerregistret modtager en forespørgsel om ledningsoplysninger. Ledningsejer kan svare, at ledningsejeren ikke har ledninger i graveaktørens graveområde, hvis anmodningen om udlevering af ledningsoplysninger falder ved siden af ledningernes placering, f.eks. hvor ledningsejeren har tegnet et stort interesseområde, der dækker meget mere end blot ledningsejerens ledninger. Modtager ledningsejeren en anmodning om udlevering af ledningsoplysninger, er ledningsejeren forpligtiget til at besvare anmodningen, lige meget om ledningsejeren har ledninger i graveområdet eller ej.

Ligger ledningsejerens ledning umiddelbart uden for graveaktørens graveområde, kan ledningsejeren udlevere ledningsoplysninger om sin ledning, især hvis der er tale om ledninger, der er farlige at beskadige eller ledningsoplysninger med høj unøjagtighed. Ledningsejeren må på baggrund, af de oplysninger graveaktøren har sendt med forespørgslen om ledningsoplysninger, vurdere, hvilke ledningsoplysninger der er relevante for graveaktøren. Ledningsejeren har pligt til at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger til graveaktøren, se afsnit 6.1, men ledningsejeren skal selv vurdere, hvad der er de nødvendige og relevante ledningsoplysninger, for at beskytte hans ledningsnet mod graveskader.

Dette gælder også, hvis ledningsejeren har et system til automatisk udlevering af ledningsoplysninger. Den helt centrale oplysning i forhold til ledninger er oplysninger om ledningens linjeføring/geometri.

Ledningsejer kan endvidere, hvis der er områder, hvor ledningsejer ejer ledninger, der skal behandles fortroligt, eller hvis sikkerhedshensyn gør sig gældende for ledningen, beslutte, at ledningsoplysninger for disse ledninger skal udleveres efter manuel behandling, se mere i afsnit 5.1.2. Ledningsejer kan undlade at udlevere ledningsoplysningerne, hvis ledningsejer vurderer, at anmodningen om ledningsoplysninger har karakter af chikane eller andre ulovlige formål.

Se nærmere om ulovlige formål i afsnit 4.5

Kan ledningsejer ikke udlevere ledningsoplysninger om sin ledning, er ledningsejer forpligtet til at påvise ledningen for graveaktøren, se afsnit 3.4.

Læs mere i kapitel 5 om udlevering af ledningsoplysninger og om ledningsejeres pligt til at udlevere ledningsoplysninger enten direkte til graveaktør, eller gennem Ledningsejerregistret og om fristen for at udlevere ledningsoplysninger.

3.3 Udlevering af oplysninger om andres ledninger

En ledningsejer kan udlevere ledningsoplysninger om andre ledningsejeres ledninger, der ikke er omfattet af lovens § 2, hvis det må formodes, at ejeren af ledningen ikke selv udleverer ledningsoplysninger om ledningen.

§ 12. En ledningsejer kan udlevere ledningsoplysninger om andre ledningsejeres ledninger, der ikke er omfattet af § 2, hvis det må formodes, at ejeren af ledningen ikke selv udleverer ledningsoplysninger om ledningen.

Bestemmelsen giver ledningsejere, f.eks. forsyningsselskaber og kommuner, mulighed for at udlevere ledningsoplysninger om f.eks. stikledninger, selv om stikledningerne er overdraget til grundejerne, dvs. til privatpersoner eller virksomheder.

Det er frivilligt for en ledningsejer, som ligger inde med andre ledningsejeres ledningsoplysninger, om denne ønsker at benytte muligheden for at udlevere disse ledningsoplysninger. Ledningsejeren kan udlevere ledningsoplysninger, hvis ledningsejeren formoder, at ejeren af ledningen ikke vil udlevere ledningsoplysninger om ledningen. Det kan f.eks. være tilfældet, hvis ledningens ejer er et selskab, der er ophørt, og ledningen ikke er blevet overdraget til et andet selskab.

Udleveres ledningsoplysninger efter stk. 1 eller 2, er den, der har udleveret ledningsoplysningerne, ikke ansvarlig for ledningsoplysningernes rigtighed. Ledningsoplysningerne skal dog påsættes en advarsel om, at oplysningerne vedrører en ledning, der ejes af en anden ledningsejer, som ikke selv er forpligtet til at udlevere ledningsoplysningerne, eller at ledningen er uden ejer.

For en graveaktør vil det være en god information at få udleveret oplysninger om placering af stikledninger eller øvrige ledninger, der ejes af andre, så graveaktøren også kan tage disse ledningsoplysninger med i vurderingen af, hvor gravearbejdet skal gennemføres.

§ 12. kan både benyttes til at udlevere oplysninger på vegne af frivillige ledningsejere og for døde ledninger, man ikke selv ejer.

Hvis en ledningsejer vælger at benytte § 12. til udlevering af ledningsoplysninger på vegne af en frivillig ledningsejer, skal ledningsoplysningerne stadig følge kravene til digitalisering og udleveres gennem Ledningsejerregistret.

3.4 Ledningsoplysninger, som ledningsejeren ikke har adgang til

Det er det klare udgangspunkt, at ledningsejer skal udlevere ledningsoplysninger om de ledninger, ledningsejeren ejer.

Nogle ledningsejere kan dog eje ledninger, hvor de enten ikke har ledningsoplysninger om placeringen af disse, eller hvor ledningsejer har mistet viden om, hvor ledningsoplysningerne er opbevaret (elektronisk eller fysisk) og derfor ikke har mulighed for at udlevere disse ledningsoplysninger. Ledningsejerne er således ikke forpligtiget til at genopmåle ledningsnettet eller gennemsøge samtlige arkiver (fysisk eller digitalt) for at finde ledningsoplysninger, der eventuelt måtte været placeret i disse. Det kan være relevant, hvis viden om ledningsoplysningernes placering er gået tabt, f.eks. ved sammenlægning af virksomheder eller kommuner.

Ledningsejeren skal samtidig være opmærksom på, at hvis ledningsejer ikke udleverer ledningsoplysninger om sin ledning, fordi ledningsejeren ikke har kunne tilgå disse ledningsoplysninger, vil ledningsejeren formentlig stå dårligere erstatningsmæssigt i forhold til en eventuel graveskade.

Eksempel

Tre kommuner er blevet lagt sammen under seneste kommunalreform. Under sammenlægningen mister den sammenlagte kommune viden om, hvor kommunens As ledningsoplysninger opbevares. Det eneste, den sammenlagte kommune ved, er, at de formentlig er opbevaret i et større sagsarkiv, som også indeholder information om mange andre ting end ledningsoplysninger. Ledningsejeren er i dette tilfælde ikke forpligtiget til at gennemsøge hele arkivet for at finde frem til de manglende ledningsoplysninger.

Ved ledningsejeren derimod, at ledningsoplysningerne findes i en konkret del af arkivet, skal ledningsejeren finde disse ledningsoplysninger frem og udlevere disse, hvis ledningsejeren modtager en anmodning om udlevering af ledningsoplysninger. Dette er gældende uafhængigt af, om oplysningerne findes digitalt eller fysisk samt uafhængig af kvaliteten af disse.

3.5 Pligt til at påvise ledningen

En ledningsejer skal påvise ledningen i to situationer:

- 1) hvis ledningsejer ikke kan udlevere ledningsoplysninger, fordi ledningsejeren ikke har disse (§ 11, stk. 1, i LER-loven), eller
- 2) hvis graveaktøren ikke kan finde en ledning ved prøvegravning og derfor anmoder om at få ledningen påvist (§ 11, stk. 2, i LER-loven).

De to bestemmelser supplerer hinanden, for at give både ledningsejer og graveaktør mulighed for at bruge reglerne om påvisning.

Ledningsejeren kan endvidere påvise ledningen, f.eks. hvis ledningen er farlig at beskadige, og ledningsejer derfor skal være til stede, når der graves (se § 11, stk. 1, i LER-loven).

3.5.1 Påvisning i stedet for udlevering af ledningsoplysninger eller som supplement til ledningsoplysninger

En ledningsejer har mulighed for at påvise placering af en ledning, i stedet for eller som supplement til udlevering af ledningsoplysninger.

Efter § 11, stk. 1, kan ledningsejeren:

Stk. 1. En ledningsejer kan i stedet for at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger eller som supplement til disse meddele graveaktøren, at ledningen skal påvises på stedet.

Ledningsejer kan vælge, om ledningsejer vil påvise i stedet for at udlevere ledningsoplysninger. Har ledningsejer ingen ledningsoplysninger, skal ledningsejer påvise ledningen i graveområdet, hvis graveaktøren skal grave i nærheden af, hvor ledningen kan være placeret.

Ledningsejerens påvisningspligt kan efter omstændighederne klares ved, at ledningsejer og graveaktør snakker sammen telefonisk om, hvor i graveområdet graveaktøren skal grave. Andre gange vil det være nødvendigt, at en repræsentant fra ledningsejeren er til stede til at udføre påvisningen.

En påvisning kan f.eks. gennemføres ved at markere på graveområdet, hvor ledningen ligger. Hvis ledningsejer ikke ved, hvor ledningen er, må ledningsejer aftale med graveaktøren, hvordan graveaktøren skal grave i graveområdet, f.eks. oplyse, at graveaktøren må grave forsigtigt i det område, hvor ledningen eventuelt kan ligge.

En graveaktør skal i almindelighed udvise forsigtighed i forbindelse med gravning for at undgå graveskader – og ikke kun i tilfælde af påvisning. Har ledningsejer meddelt, at ledningen skal påvises efter § 11, stk. 2, i LER-loven, må graveaktøren ikke grave, før ledningsejeren har påvist ledningen. Dette fremgår af § 8, stk. 4, i LER-loven.

Bestemmelsen er en undtagelse til hovedreglen om, at graveaktøren må grave, når graveaktøren har modtaget alle ledningsoplysninger og tilrettelagt arbejdet, så overgravning undgås, jf. § 7, stk. 1, i LER-loven. Bestemmelsen skal sikre, at ledningsejeren kan være til stede på graveområde, f.eks. hvis graveaktøren skal grave i nærheden af en ledning, der er farlig at beskadige. Dette kan f.eks. gøre sig gældende, hvis der skal graves i nærheden af en gasledning.

Graveaktør skal derfor afvente, at ledningen er påvist.

Har en graveaktør forespurgt om ledningsoplysninger i forbindelse med et uopsætteligt reparationsarbejde, f.eks. en skade på en vandledning, og kan graveaktøren ikke nå at afvente påvisning, må graveaktøren vurdere, om det er forsvarligt at grave. Læs mere om uopsættelige reparationsarbejder i kapitel 8.

3.5.2 Påvisning når graveaktør anmoder om det

Den anden bestemmelse om påvisning (§ 11, stk. 2 og § 15., i LER-loven) gælder i de situationer, hvor graveaktøren har påbegyndt gravearbejdet og ikke kan finde ledningsejerens ledning, selv om graveaktøren har prøvegravet i det område, hvor ledningen ifølge ledningsoplysningerne skal ligge.

§ 11, stk. 2. Kan graveaktøren ikke finde ledningerne der, hvor ledningerne skulle være nedgravet i jorden ifølge de modtagne ledningsoplysninger, kan graveaktøren anmode ledningsejeren om påvisning. Påvisning skal finde sted inden for rimelig tid.

§ 15. Påvisning efter § 11 skal gennemføres af ledningsejeren uden beregning, jf. dog stk. 2.

§ 15, stk. 2. Har en graveaktør anmodet om påvisning efter § 11, stk. 2, fordi graveaktøren ikke kan finde ledningen, afholder graveaktøren udgifterne til påvisningen, hvis ledningen i det væsentlige ligger, som det fremgår af ledningsoplysningerne.

Graveaktøren skal efter bestemmelsen rette henvendelse til ledningsejeren i disse situationer og aftale med ledningsejeren, hvordan graveaktøren skal fortsætte, herunder om ledningsejeren skal påvise ledningen.

Ledningsejeren skal påvise ledningen inden for rimelig tid. Udgangspunktet er, at påvisningen skal ske senest 2 hverdage efter, at graveaktøren har anmodet om påvisning. Når det er graveaktøren, der beder om påvisning, er det oftest, fordi pågældende er i gang med, eller lige ved at gå i gang med gravearbejdet, men ikke kan finde en eller flere af ledningerne. Der er derfor nødvendigt, at påvisningen sker hurtigt, så gravearbejdet ikke forsinkes unødigt, til gene for graveaktør og det omkringliggende samfund.

I visse situationer vil det dog forventes, at graveaktøren skal vente længere end 2 hverdage, f.eks. i ferieperioder. Ledningsejer og graveaktør kan endvidere aftale en dato for påvisning længere ude i fremtiden end 2 hverdage, f.eks. hvis graveaktøren har undersøgt graveområdet, mens denne venter på, at vejmyndigheden skal give tilladelse til gravearbejdet, og graveaktøren derfor ikke har behov for en påvisning straks.

Bestemmelsen tager også stilling til, hvem der skal betale for påvisningen. Der står således, at graveaktøren skal betale for påvisningen, hvis ledningen i det væsentlige ligger, som det fremgår af ledningsoplysningerne.

I bemærkningerne til lovforslaget, 2021/1 LSF 110, står der under de specielle bemærkninger til § 15.), at ”I det væsentlige” betyder, at ledningen ikke behøver ligge præcist som anvist i ledningsoplysningerne, men at ledningerne bør ligge inden for en vis margin”. Dette betyder, at graveaktøren skal kunne finde ledningen ved prøvegravninger tæt på, hvor ledningsoplysningerne angiver, at ledningen skal ligge.

Eksempel

En ledningsejer har udleveret ledningsoplysninger, hvorefter ledningen ligger i et fastlagt område i graveområdet, med en halv meters usikkerhed.

Graveaktøren prøvegraver i graveområdet for at finde ledningen, men kan ikke finde den. Graveaktøren anmoder derfor om påvisning.

Hvis ledningen ligger længere væk end en halv meter, f.eks. to meter væk, fra den oplyste placering i graveområdet, skal graveaktøren som udgangspunkt ikke betale for påvisningen.

4. Graveaktørers pligter

En graveaktør er i LER-lovens forstand, enhver, der skal udføre arbejde, der betragtes som gravearbejde. Betegnelsen anvendes desuden bredt om enhver, der søger ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret til ethvert lovligt formål. Hvis man udfører gravearbejde som professionel, er man som en del af forundersøgelsespligten, forpligtet til at søge ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret.

4.1 Forundersøgelsespligten

En graveaktør er efter LER-loven forpligtet til, at forespørge om ledningsoplysninger før der graves samt forpligtet til at anvende de ledningsoplysninger, som graveaktøren modtager, så gravearbejdet kan gennemføres så forsvarligt som muligt, dvs. den såkaldte forundersøgelsespligt.

Forundersøgelsespligten er en pligt til at undersøge graveområdet, før der graves, for at sikre mod at beskadige ledninger eller anden nedgravet infrastruktur i graveområdet, når der graves. Forundersøgelsespligten er blevet til gennem retspraksis, hvor dommere har vurderet, hvad en graveaktør skal gøre for at kunne grave på en sikker måde. Forundersøgelsespligten er således ikke reguleret af LER-loven eller bekendtgørelsen. Forundersøgelsespligten er etableret af domme, afsagt over en længere årrække og vil udvikle sig yderligere, når der afsiges yderligere domme på området. I denne vejledning vil der alene blive redegjort for de overordnede etablerede principper vedr. forundersøgelsespligten.

Pligten til at undersøge graveområdet betyder, at graveaktøren skal forespørge om ledningsoplysninger hos de ledningsejere, der har ledninger i graveområdet. Pligten til at undersøge graveområdet og forespørge om ledningsoplysninger vil i langt de fleste tilfælde være opfyldt, når graveaktøren forespørger om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, se afsnit 4.2, fordi de ledningsejere, der er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, er forpligtet til at registrere sig i Ledningsejerregistret og udlevere ledningsoplysninger.

Forundersøgelsespligten betyder også, at graveaktøren skal grave under hensyntagen til de udleverede ledningsoplysninger og efter forholdene i graveområdet. Det betyder, at hvis noget i graveområdet giver graveaktøren mistanke om, at ledningerne ligger et andet sted end angivet i ledningsoplysningerne, skal der graves meget forsigtigt, eller også skal graveaktøren anmode ledningsejeren om at påvise ledningen. De nyeste domme på området har lagt vægt på, at graveaktører som udgangspunkt kan grave i tiltro til de ledningsoplysninger, som ledningsejere udleverer, jf. U2014. 925H.

Forundersøgelsespligten hænger sammen med det almindelige erstatningsansvar, som en graveaktør har, når denne skal grave. Hvis der graves, uden at graveområdet undersøges først, eller graveaktøren ikke anvender de oplysninger, graveaktøren har om ledninger i området, vil graveaktøren som udgangspunkt være erstatningsansvarlig, hvis graveaktøren beskadiger en ledning.

Graveaktører skal være opmærksomme på, at forundersøgelsespligten også gælder, selvom ledningsejeren ikke er forpligtet til at være registreret i Ledningsejerregistret. Graveaktørerne skal i disse tilfælde selv kontakte disse ledningsejere og forespørge om ledningsoplysninger eller få en påvisning, hvis ledningsejeren ikke kan udlevere ledningsoplysninger, f.eks. fordi ledningsejeren ikke har nogen. Hvis graveaktøren ikke kontakter ledningsejeren og derfor ikke får udleveret ledningsoplysninger, vil graveaktøren som udgangspunkt være ansvarlig for en skade på ledningen, medmindre graveaktøren har lokaliseret ledningen på anden forsvarlig måde, f.eks. ved prøvegravning.

Eksempel

En graveaktør skal grave på en privat grund, f.eks. grave en affaldscontainer ned. Graveaktøren skal forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret. Der vil formentlig også være flere privatejede ledninger på grunden, og graveaktøren skal derfor også snakke med ejerforeningen eller boligselskabet for at få oplysninger om andre ledninger på grunden, hvis disse ikke har udleveret ledningsoplysninger via Ledningsejerregistret.

4.2 Graveaktørens pligt til at forespørge om ledningsoplysninger

Som nævnt under afsnit 4.1 skal graveaktøren forespørge ledningsejere i graveområdet om ledningsoplysninger.

Hovedreglen i § 7, stk. 1, i LER-loven er, at en graveaktør, der skal foretage gravearbejde, er omfattet af lovens forespørgselspligt. Undtaget er lodsejere, der graver på egen ejendom, når de i forvejen har kendskab til ledningernes placering eller ikke graver dybere end 40 cm under terræn på egen ejendom.

Der står i § 8, i LER-loven:

§ 8. En graveaktørs forespørgsel til Ledningsejerregistret i henhold til § 7 skal omfatte hele graveområdet.

Stk. 2. Graveaktøren skal tilrettelægge og udføre gravearbejdet under hensyntagen til de modtagne ledningsoplysninger, og ledningsoplysningerne skal være tilgængelige på graveområdet, når der graves.

Stk. 3. Når Ledningsejerregistret har modtaget ledningsoplysninger fra ledningsejerne, jf. § 16, stk. 1, gøres disse tilgængelige for graveaktøren. Ledningsoplysningerne er kommet frem til graveaktøren, når de er tilgængelige i den digitale selvbetjeningsløsning eller webservices, som Klima-, Energi- og Forsyningsministeriet stiller til rådighed.

Stk. 4. Har ledningsejeren meddelt, at ledningen skal påvises efter § 11, stk. 1, må gravearbejdet ikke påbegyndes, før påvisningen har fundet sted.

Stk. 5. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om, at ledningsoplysningerne skal være digitalt tilgængelige på graveområdet.

Stk. 6. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan fastsætte regler om, hvor stort et område en forespørgsel om ledningsoplysninger kan omfatte, og hvor mange polygoner en forespørgsel kan bestå af.

Graveaktører er først og fremmest professionelle graveaktører, se mere i afsnit 4.0 om definitionen af graveaktør, men også andre graveaktører vil være omfattet af forundersøgelsespligten, som lovens hovedregel bygger på, se afsnit 4.5 om privatpersoner som graveaktører.

En graveaktør skal sikre, at denne har modtaget oplysninger fra alle ledningsejere i graveområdet, der fremgår af LER-kvitteringen, og yderligere tage hensyn til den generelle forundersøgelsesforpligtigelse, jf. afsnit 4.1.

Forespørgselspligten i LER-lovens § 7, stk. 1, skal gøre det lettere for graveaktørerne at opfylde forundersøgelsespligten ved at graveaktøren, gennem Ledningsejerregistret, lettere kan komme i kontakt med alle (eller de fleste) ledningsejere i graveområdet. Det vil derved være lettere for en graveaktør at opfylde forundersøgelsespligten, fordi graveaktøren får oplysninger om alle, eller de fleste, af de ledninger, der er placeret i det område, som graveaktøren skal undersøge forud for gravearbejdet.

For at kunne forespørge om ledningsoplysninger, skal graveaktøren være registreret i Ledningsejerregistret.

Forespørgselspligten gælder ved alle former for gravearbejder. Gravearbejder forstås i LER-loven § 4, stk. 1, nr. 4, som enhver form for fysisk arbejde, som kan beskadige ledninger med tilhørende anlæg nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden. Eksempelvis skydning af ledninger gennem jorden, boring af huller, grubning eller nedramning af rør, pæle, pløkker eller spyd.

Undtagelser fra forsørgelsespligten er dog almindelig jordbearbejdning som eksempelvis. pløjning af marker, græsslåning, overfladisk afrensning eller afhøvling af overflader på arealer, ejet af lodsejer selv,

hvis denne i forvejen kender ledningernes placering. Se i øvrigt afsnit 4.3 for undtagelser til forsørgelsespligten.

Højesteret tager i dom af 12. oktober 2020 (U2021. 103H) udgangspunkt i, hvad der er overfladiske jordarbejde, og kommer frem til, at en grøfterenser ikke er beregnet til at grave. Kommunen bliver frifundet for erstatningsansvar, fordi grøfterensningen er overfladisk jordarbejde, og kommunen i øvrigt ikke har handlet ansvarspådragende.

Forespørgselspligten gælder ved alle gravearbejder, også når en graveaktør f.eks. skal grave en brønd fri eller skal grave et lille hul i et fortov for at reparere en anden ledning. Der er ikke i LER-loven sat en mindstegrænse for, hvornår en graveaktør skal spørge om ledningsoplysninger.

Graveaktøren skal forespørge på hele graveområdet efter § 8, stk. 1, i LER-loven. ”Graveaktøren skal indhente oplysninger fra Ledningsejerregistret om, hvilke ledninger der findes i hele graveområdet”. Graveaktøren kan dermed ikke nøjes med at spørge nogle strategiske steder i graveområdet.

Forespørgslen skal sikre, at graveaktøren har et oplyst grundlag at tage stilling på, når graveaktøren beslutter, hvor i graveområdet gravearbejdet skal udføres. Vurderer graveaktøren, at det vil være hensigtsmæssigt at flytte gravearbejdet til et område uden for graveområdet, skal graveaktøren forespørge om ledningsoplysninger i dette nye graveområde.

Graveaktøren skal tage hensyn til ledningsoplysningerne, når graveaktøren planlægger gravearbejdet og udfører gravearbejdet, og graveaktøren skal derfor også have adgang til ledningsoplysningerne på graveområdet, når selve gravearbejdet udføres. Ledningsoplysningerne skal derfor være tilgængelige, hvor gravearbejdet udføres jf. § 8, stk. 2. Ledningsejerregistret anbefaler graveaktørerne at anvende tablet eller andet digitalt medie, når LER 2.0 er fuldt indfaset, da dette vil give graveaktørerne de bedste muligheder for at udnytte de nye digitale formater af ledningsoplysningerne, f.eks. ved at de forskellige oplysninger og kortlag kan slås til og fra, og graveaktøren derfor kan studere ledningerne enkeltvis ude på graveområdet, hvis der er behov for det.

Ledningsejeren er, som nævnt i afsnit 3.2 og 6.1, forpligtet til at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger, når en graveaktør forespørger om ledningsoplysninger. Det betyder, at graveaktøren som det klare udgangspunkt skal kunne lokalisere ledninger i graveområdet på basis af de ledningsoplysninger, som ledningsejeren udleverer til graveaktøren. Læs mere om dette i afsnit 6.1.

Graveaktøren skal dog være opmærksom på eventuelle oplysninger eller vilkår, som ledningsejeren har sendt med ledningsoplysningerne, da disse oplysninger kan fortælle noget om, hvordan graveaktøren skal forholde sig på graveområdet, eller hvad graveaktøren kan anvende ledningsoplysningerne til. Oplysningerne kan også dreje sig om, hvor længe ledningsoplysningerne er gyldige. Læs mere i kapitel 6.3.

Eksempel

En ledningsejer har oplyst, at ledningen skal påvises, eller at ledningsejer skal være til stede på graveområdet, når der graves, fordi det er farligt at beskadige ledningen.

Graveaktøren må aftale med ledningsejeren, hvornår gravearbejdet skal finde sted (se også afsnit 3.5)

4.2.1. Gensend graveforespørgsel om ledningsoplysninger

I visse tilfælde vil det være godt, eller nødvendigt, for en graveaktør at få udleveret nye ledningsoplysninger for en allerede oprettet graveforespørgsel. En graveaktør kan eksempelvis opleve, at en ledningsejer har sat en gyldighedsperiode på ledningsoplysningerne, se nærmere i kapitel 6.3, eller graveaktøren har indhentet ledningsoplysningerne til brug for planlægning i første omgang, og har brug for opdaterede ledningsoplysninger, umiddelbart før gravearbejdet skal udføres.

Der er derfor indsat en bestemmelse i § 22, stk. 2, i LER-loven, hvorefter en graveaktør kan gensende den oprindelige graveforespørgsel indenfor et halvt år fra graveforespørgslens oprettelsesdato, og inden graveperioden udløber, uden yderligere betaling.

Bestemmelsen er indsat for at give graveaktøren tid til at planlægge gravearbejdet, og dermed få udleveret ledningsoplysninger til dette planlægningsarbejde, uden at skulle betale for ledningsoplysningerne igen, når gravearbejdet skal udføres. Graveaktøren kan i sådanne situationer gensende graveforespørgslen, når selve gravearbejdet skal udføres uden at skulle betale gebyr igen. På denne måde kan graveaktøren få de nyeste ledningsoplysninger, hvis en ledningsejer har ajourført sine ledningsoplysninger i perioden mellem første og anden graveforespørgsel.

Der er to betingelser for at anvende bestemmelsen:

1. Genfremsendelsen skal ske senest et halvt år efter graveforespørgslens oprettelsesdato
2. Graveperioden skal stadig være aktiv

Begge betingelser skal være opfyldt for, at graveaktøren kan gensende forespørgslen uden at skulle betale et nyt gebyr.

Graveaktør skal selv vurdere, om det er nødvendigt at gensende graveforespørgslen, både ud fra kriterier såsom ledningsejerens angivelse af gyldighedsperiode, eller hvis graveaktør kommer senere i gang med gravearbejdet end planlagt og derfor ønsker friske oplysninger for graveområdet.

Graveaktøren bør uanset gyldighedsperiode altid være opmærksom på, om der er tegn på nylig graveaktivitet i graveområdet og genbestille ledningsoplysningerne, hvis dette er tilfældet.

Eksempel

Har en graveaktør forespurgt om ledningsoplysninger den 1. marts med en graveperiode frem til den 1. juni, kan graveaktøren anmode om at få ledningsoplysninger gendst indtil den 1. juni, hvis graveperioden fortsat er aktiv. Har en graveaktør forespurgt om ledningsoplysninger den 1. marts med en graveperiode frem til den 31. december, kan graveaktøren få gendst ledninger frem til den 1. september, da det halve år udløber på dette tidspunkt. Så selv om graveperioden stadig er aktiv, kan graveaktøren ikke gensende forespørgslen efter den 1. september. Har graveaktøren brug for nye oplysninger efter 1. september, må graveaktøren derfor oprette en ny graveforespørgsel.

4.2.2 Ledningen kan ikke genfindes

Gravearbejde kan påbegyndes, når alle nødvendige ledningsoplysninger er tilvejebragt, og graveaktør har sikret sig at tilrettelægge gravearbejdet, så graveskader kan undgås. Graveaktøren skal dermed sikre sig, at denne har lokaliseret de ledninger, der ligger i jorden i graveområdet.

Hvis graveaktøren på trods af de udleverede ledningsoplysninger, ikke kan finde ledningen eller der ser ud til at mangle information, kan graveaktøren anmode om påvisning af ledningen efter § 11, stk. 2, i LER-loven, se afsnit 3.3.2. om påvisning, når graveaktøren anmoder om det.

4.2.3 En ledningsejer har ikke fremsendt ledningsoplysninger

Hvis fristen for udlevering af ledningsoplysninger er overskredet, og ledningsejeren ikke har svaret på anmodningen om udlevering af ledningsoplysninger, må graveaktøren kontakte ledningsejeren for at få ledningsoplysningerne, se mere om dette i kapitel 5. Graveaktøren må ikke gå i gang med gravearbejdet, medmindre gravearbejdet er et uopsætteligt reparationsarbejde, se mere om denne undtagelse i kapitel 9.

Graveaktøren skal altid sikre sig at have indsamlet de relevante oplysninger, inden gravearbejdet påbegyndes, se afsnit 4.2. Hvis graveaktør kan se, at der mangler en forsyningsart, som burde være med, skal graveaktør undersøge, om der kan mangle en ledningsejer i oversigten.

Hvis Ledningsejerregistret er nede, f.eks. på grund af en fejl i systemet, må graveaktøren enten kontakte ledningsejeren direkte, eller afvente, at Ledningsejerregistret fungerer igen, se kapitel 5. Det anbefales derfor, at graveaktør søger om ledningsoplysninger i god tid inden gravearbejde tænkes påbegyndt, for at tage forbehold for eventuelle forsinkelser i svar eller aftaler om påvisning.

4.2.4 Ledningsejere, der ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde

Graveaktøren skal også være opmærksom på, at det ikke er alle ledningsejere, der er omfattet af LER-lovens anvendelsesområde, og derfor ikke er registreret i LER, derved kan en graveaktør ikke gå ud fra, at alle ledningsoplysninger udleveres via LER. Læs mere i kapitel 2 om anvendelsesområdet og undtagelserne til anvendelsesområdet.

Graveaktøren skal være opmærksom på, at der kan være ledninger i graveområdet, der ikke er udleveret ledningsoplysninger om, enten fordi ledningsejer ikke er registreret i LER eller ledningsejer ikke har oplysningen. Der kan være fysiske tegn i landskabet på tilstedeværelsen af sådanne ledninger, f.eks. et elskab eller et brønddæksel. Hvis der er ejendomme i området, hvor graveaktøren skal grave, må denne også forvente, at der går diverse stikledninger ind til disse ejendomme, også selvom det ikke fremgår af ledningsoplysningerne. Har graveaktørerne en mistanke om, at der er ledningsejere i graveområdet, som ikke er registreret i Ledningsejerregistret, skal formodede ledningsejere kontaktes. Det kan f.eks. være en privatperson, en boligforening, virksomhed eller en forsyning, som enten har forkerte oplysninger i registret eller ikke er registreret.

Det er dog ikke altid, at graveaktøren kan finde oplysninger om, hvem der ejer eventuelle private ledninger eller fælles stikledninger ejet af foreninger i graveområdet. I sådanne situationer må graveaktøren være opmærksom på de ledninger, graveaktøren finder, når denne graver, selv om graveaktøren ikke har fået ledningsoplysninger udleveret om ledningen.

4.3 Undtagelser til forespørgselspligten

Der findes i LER-loven en række undtagelser til forespørgselspligten, som beskrives i dette afsnit.

4.3.1 Graveaktør ejer selv arealet

En graveaktør, der skal grave på et areal, som graveaktøren selv ejer, er fritaget fra at forespørge om ledningsoplysninger, når denne i forvejen har kendskab til ledningernes placering, jf. § 7, stk. 2, i LER-loven. Det er f.eks. den private borger, der skal grave på egen matrikel.

Bestemmelsen skal sikre, at en graveaktør kan grave på egne arealer, uden at skulle forespørge om ledningsoplysninger, når graveaktøren allerede har kendskab til de ledninger, der ligger på graveaktørens ejendom.

4.3.2 Have- og markarealer, råstofindvinding og begravelsespladser

En graveaktør, der f.eks. skal udføre et gravearbejde for en landmand, kan efter § 7, stk. 3 undlade at forespørge om ledningsoplysninger, når graveaktøren ikke skal grave dybere end 40 cm. under terræn, og graveaktøren har kendskab til ledningernes placering på arealet.

Råstofindvinding

En graveaktør, der skal grave i forbindelse med råstofindvinding, skal kun forespørge om ledningsoplysninger ved første gravearbejde, jf. § 7, stk. 4, i LER-loven. Graveaktøren skal forespørge for hele det område, der tages i brug til råstofudvinding, når tilladelsen til at udvinde råstof bliver påbegyndt.

Graveaktøren behøver dog ikke forespørge om ledningsoplysninger på hele området, der er udlagt til råstofindvinding, når der spørges første gang, men kan vælge at spørge, når en ny del af området tages i brug, f.eks. når et allerede udgravet område er ved at være tømt for råstoffer. På denne måde kan graveaktøren sikre sig, at graveaktøren har de nyeste informationer om området.

Begravelsespladser

En graveaktør skal ligesom ved råstofindvinding forespørge om ledningsoplysninger ved etablering af begravelsespladser, jf. § 7, stk. 5, i LER-loven.

Graveaktøren skal forespørge for hele området, der er udlagt til formålet, dvs. udlagt til begravelsesplads. Graveaktøren behøver dog ikke forespørge om hele området, når graveaktøren forespørger første gang. Forespørgslen kan i stedet foretages, når et nyt område af det udlagte areal tages i brug som begravelsesplads.

Bestemmelsen skal sikre, at graveaktøren har de nyeste oplysninger, når graveaktøren begynder at anvende et nyt areal til begravelsesplads.

4.4 Størrelse og udformning af graveforespørgsler

Der er begrænsning på størrelsen og udformningen af det areal, der kan forespørges på. Begrænsningen skal sikre, at både LER og ledningsejernes systemer kan behandle en graveforespørgsel og den mængde data, der udveksles, uden risiko for belastning af systemerne og systemnedbrud. Størrelsen og udformningen på en forespørgsel drøftes med LERs følgegruppe, så det tilgodeser de forskellige parter ønsker bedst muligt, og den aktuelle begrænsning vil altid fremgå af LER's hjemmeside.

Det er kun muligt at udforme et graveområde som et enkelt polygon. Denne regel er lavet for at sikre optimal visning i kortviseren og for at tage hensyn til kompleksiteten af ledningsejernes systemer.

4.5 Forespørgsel om ledningsoplysninger skal være til et lovligt formål

En graveaktør eller enhver anden kan forespørge om ledningsoplysninger til ethvert lovligt formål, jf. § 10, stk. 1, i LER-bekendtgørelsen. Lovlige formål vil bl.a. være til brug for planlægning af gravearbejder, til brug for selve gravearbejdet eller andre lovlige formål som f.eks. en byggesag eller til brug for en retssag eller en forvaltningssag.

Det vil derimod ikke være et lovligt formål at forespørge om ledningsoplysninger til brug for planlægning af en kriminel handling f.eks. terror eller for at kortlægge en konkurrents ledningsnet. En ledningsejer kan endvidere afslå at udlevere ledningsoplysninger af hensyn til sikkerhedsmæssige hensyn for ledningsejeren, eller hvis ledningsejeren vurderer, at der er tale om chikane eller andre ulovlige formål.

Bekendtgørelsens § 10 beskriver nærmere, hvad der kan betegnes som lovlige og ikke lovlige formål.

§ 10. Der kan forespørges om ledningsoplysninger til ethvert lovligt formål.

Stk. 2. Lovlige formål omfatter, men er ikke udelukket til:

- 1) *Anvendelse til brug for gravearbejder og planlægning af gravearbejder.*
- 2) *Anvendelse i offentlige myndigheders forvaltning.*
- 3) *Anvendelse af ledningsoplysninger i andre sager, herunder forsikringsager, retssager, planlægning, projektering, byggesager m.m.*

Stk. 3. Ulovlige formål omfatter:

- 1) *Anvendelse af ledningsoplysningerne til kriminelle formål.*
- 2) *Forespørgsel om ledningsoplysninger med henblik på at chikanere ledningsejer.*
- 3) *Anvendelse til kortlægning af konkurrenters ledningsnet eller med det formål at opbygge et register over ledninger i jorden eller på eller i havbunden i det danske søterritorium og kontinentalsokkel.*

En ledningsejer kan afvise at udlevere ledningsoplysninger, hvis det bedømmes at forespørgslen ikke er til lovligt brug. Modtager en ledningsejer en graveforespørgsel, som efter ledningsejeren vurdering ikke har et lovligt formål, bør ledningsejeren tage kontakt til graveaktøren for at spørge ind til graveforespørgslen, inden der udleveres ledningsoplysninger. På denne måde kan ledningsejer og graveaktør snakke sammen om forespørgslen, så graveaktøren kan komme med eventuelle modargumenter for, hvorfor graveforespørgslens formål alligevel er lovligt, og ledningsejeren derfor skal udlevere ledningsoplysninger.

4.6 Privatpersoner som graveaktører

En privatperson, der skal grave på sin egen grund, er ikke forpligtet til at spørge i LER, hvis denne i forvejen kender ledningernes placering, men har ret til at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret.

Privatpersoner, der graver på egen grund, skal være opmærksomme på, at de selv bør have kendskab til placering af egne ledninger herunder stikledninger. Da privatejede stikledninger ikke er omfattet af lovens anvendelsesområde, vil de sjældent fremkomme ved en forespørgsel i Ledningsejerregistret, da forsyningsselskaber og offentlige myndigheder ikke har pligt til at udlevere oplysninger om privatejede stikledninger, og ofte heller ikke ligger inde med oplysninger om de private stikledninger.

Oplysninger om egne ledninger kan eventuelt fås ved henvendelse til kommunen, idet der på en byggesag kan ligge oplysninger om diverse ledninger. Dette gælder især kloak. Det afhænger dog af den enkelte kommune, hvor meget information de har tilgængelig. Man skal som ejer også være opmærksom på eventuelle tinglyste ledninger på grunden. Tinglyste ledninger skal søges i Tingbogen.

En privatperson er omfattet af dansk rets almindelige erstatningsansvar, og bør derfor være opmærksom på muligheden for at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret og på den måde kunne fralægge sig i hvert fald en del af ansvaret, hvis der skulle ske en graveskade, når en privatperson graver.

Privatpersoner, der skal grave tæt på skel på egen grund, bør især være opmærksom på at få forespurgt om ledningsoplysninger, da der ofte vil ligge ledninger tæt på eller i skellet, typisk teleledninger. Der kan også ligge andre forsyningsledninger på privat grund, f.eks. højspændingsledninger eller transmissionsledninger, der er nedgravet på ejendommen. Det vil for transmissionsledninger oftest dreje sig om marker eller åbne landskaber, men kan også være nedgravet i privatejede haver.

Graver en lodsejer uden for egen grund, skal denne altid forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret.

5. Udlevering af ledningsoplysninger

Dette kapitel vejleder om selve udleveringsprocessen igennem Ledningsejerregistret. Det skal læses sammen med kapitel 3 og 4 om ledningsejerens pligter og graveaktørens pligter, fordi udlevering af ledningsoplysninger følger af de pligter, som ledningsejeren og graveaktøren er omfattet af.

5.1 Udlevering af ledningsoplysninger

Når ledningsejeren har modtaget en forespørgsel om ledningsoplysninger har denne efter § 10, stk. 1, i LER-loven 2 timer til at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger, se dog afsnit 5.3 om indfasningsperioden, der er gældende til og med 30. juni 2023. Til og med 30. juni 2023 vil det reelt være tidsfristen i afsnit 5.3., der er hovedreglen.

5.1.1 2-timers fristen

§ 10, stk. 1, i LER-loven har følgende ordlyd:

§ 10, stk. 1. Modtager en ledningsejer en forespørgsel om ledningsoplysninger på en hverdag mellem 7 og 16, skal ledningsejeren, snarest muligt og inden for 2 timer efter at forespørgslen er modtaget, udlevere de nødvendige ledningsoplysninger til Ledningsejerregistret. 2-timersfristen løber mellem kl. 7 og 16 på hverdage. Modtages forespørgslen uden for dette tidsrum, skal ledningsejeren udlevere de nødvendige ledningsoplysninger snarest muligt og senest kl. 9 den næstkommende hverdag.

Ledningsejere skal efter denne bestemmelse udlevere de nødvendige ledningsoplysninger snarest muligt, og inden for 2 timer efter at forespørgslen er modtaget. Dette er hovedreglen. I visse tilfælde kan ledningsejeren være længere tid om at udlevere ledningsoplysningerne, se afsnit 5.1.2.

Hverdage er mandag til fredag, dog ikke helligdage, f.eks. Langfredag, eller 1. maj, grundlovsdag, 24. december og 31. december.

Modtages en forespørgsel så sent på en hverdag, at en ledningsejer ikke kan nå at udlevere ledningsoplysningerne inden kl. 16, kan ledningsejeren vente med at udlevere ledningsoplysningerne til den følgende hverdag mellem kl. 7 og 16, men tiden, der er gået den hverdag, hvor ledningsejeren modtog forespørgslen om ledningsoplysninger, tæller med i 2-timers fristen.

Eksempel

En graveaktør forespørger om ledningsoplysninger kl. 15.45 en fredag eftermiddag. Ledningsejeren modtager forespørgslen straks derefter, men kan ikke nå at udlevere ledningsoplysningerne inden kl. 16.

Ledningsejeren skal senest udlevere ledningsoplysningerne inden kl. 8.45 den næstkommende hverdag, dvs. mandag.

Modtager ledningsejeren en forespørgsel efter kl. 16 på en hverdag eller på en dag, der ikke er en hverdag, skal ledningsejeren udlevere ledningsoplysningerne snarest muligt og senest kl. 9 den næstkommende hverdag.

Eksempel

En graveaktør spørger om ledningsoplysninger kl. 16.15 onsdag før skærtorsdag.

Ledningsejeren skal derfor senest udlevere ledningsoplysningerne inden kl. 9 tirsdag i ugen efter, fordi torsdag, fredag og den næstkommende mandag alle er helligdage.

Som et alternativ til at udlevere ledningsoplysninger kan ledningsejeren påvise ledningen, se afsnit 3.5 om påvisning.

5.1.2 Manuel udlevering af ledningsoplysninger

Som en undtagelse til hovedreglen om, at de nødvendige ledningsoplysninger skal være udleveret snarest muligt og inden for 2 timer efter at forespørgslen er modtaget, står der i § 10, stk. 2, i LER-loven:

Stk. 2. Udtager en ledningsejer en forespørgsel til manuel behandling, fordi forespørgslen kræver særlig behandling, skal de nødvendige ledningsoplysninger udleveres til Ledningsejerregistret, snarest muligt og inden for 2 hverdage efter at forespørgslen er modtaget.

I sådanne situationer skal ledningsejeren udlevere ledningsoplysningerne snarest muligt og inden for 2 hverdage efter at forespørgslen er modtaget.

Ledningsejeren skal give besked inden for 2 timer, at udleveringen af ledningsoplysningerne er udtaget til manuel behandling, så graveaktøren er klar over, at skulle 1 afvente at få udleveret de nødvendige ledningsoplysninger og derfor ikke begynder at rykke ledningsejeren for ledningsoplysningerne.

Manuel behandling kan f.eks. anvendes, hvis ledningsoplysningerne er omgærdet af sikkerhedshensyn, f.eks. fordi der er nationale sikkerhedshensyn knyttet til ledningen, eller hvis ledningsejeren er nødt til at undersøge en forespørgsel nærmere, fordi den er usædvanlig stor, eller der er andre forhold, der kræver nærmere undersøgelse fra ledningsejerens side.

Ledningsejeren kan ligeledes udtage en forespørgsel om ledningsoplysninger til manuel behandling, hvis størrelsen på arealet betyder, at ledningsejerens system til udlevering ikke kan håndtere denne, og ledningsejeren derfor er nødt til at gøre noget manuelt for at kunne udlevere ledningsoplysningerne.

Selv om en forespørgsel om ledningsoplysninger er udtaget til manuel behandling, skal ledningsoplysningerne stadig udleveres gennem Ledningsejerregistret og ikke sendes direkte til graveaktør. Ledningsoplysningerne skal derfor stadig overholde regler om digitalisering og standardisering.

5.1.3 Udlevering af ledningsoplysninger via mail – uden om Ledningsejerregistret i indfasningsperioden

Til og med 30. juni 2023 kan ledningsejeren fortsat udlevere ledningsoplysninger direkte til graveaktøren, der har forespurgt om ledningsoplysninger.

Udleverer en ledningsejer ledningsoplysninger via mail, uden om Ledningsejerregistret, skal ledningsejeren som minimum udlevere ledningsoplysninger om de ledninger, ledningsejeren har i graveområdet. Der er ikke krav til specielt format eller indhold, blot at oplysningerne skal være de nødvendige oplysninger og være umiddelbart anvendelige. Det betyder, at ledningsejer skal sende ledningsoplysningerne i et gængs format, som ikke kræver særlige specialprogrammer for at kunne læse ledningsoplysningerne.

Der er principielt ikke nogen begrænsninger vedr. ledningsejerens udlevering af ledningsoplysninger uden for graveområdet. Det anbefales dog, at ledningsejer begrænser sig til de oplysninger, der er relevante for graveaktøren, herunder for at tage hensyn til usikkerhed ved ledningernes placering.

5.1.4 Udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret

Udleverer en ledningsejer ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret, skal ledningsejeren som minimum udlevere ledningsoplysninger om de ledninger, ledningsejeren har i graveområdet. Yderligere kan ledningsejeren frivilligt udlevere ledningsoplysninger i en zone på 20 meter uden om graveområdet. Denne zone kaldes afleveringsområdet. Ledningsejeren kan udveksle ledningsoplysninger i hele eller dele af afleveringszonen. Graveaktøren må alene grave i graveområdet og ikke i afleveringsområdet.

Informationerne i afleveringsområdet er supplerende informationer, der f.eks. kan gøre graveaktøren opmærksom på, at en meget farlig ledning er nedgravet i jorden lige uden for graveområdet.

5.1.5 Nedbrud på ledningsejers system

En ledningsejers it-system kan bryde ned. Der er derfor i § 18, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen indsat en bestemmelse om, hvordan ledningsejer skal forholde sig, hvis det sker.

Stk. 3. bryder ledningsejers system til udlevering af ledningsoplysninger ned, skal ledningsejer udlevere ledningsoplysningerne snarest muligt, efter at systemet fungerer igen.

Det fremgår af bestemmelsen, at en ledningsejer skal udlevere de nødvendige ledningsoplysninger snarest muligt, efter at systemet fungerer igen.

Det forventes ikke, at ledningsejeren skal sende medarbejdere på arbejde om aftenen, i weekenden eller på helligdage for at få systemet til at fungere, hvis ledningsejeren i øvrigt ikke ville gøre det. Ledningsejeren kan i stedet sætte medarbejdere til at løse problemet i hverdagen inden for normal arbejdstid. Og ledningsejeren skal udlevere ledningsoplysningerne, når systemet igen fungerer.

Almindelig vedligeholdelse hører ikke under denne, og bør derfor ske på tidspunkter, hvor det er til mindst mulig gene for udleveringen af ledningsoplysninger.

Det anbefales derfor, at en graveaktør altid forespørger om ledningsoplysninger i god tid inden gravearbejdet tænkes påbegyndt. Både for at tage hensyn til planlægningen af gravearbejdet og evt. tekniske nedbrud.

5.2 Ledningsejerregistrets ansvar for ledningsoplysninger

Ledningsejere udleverer de nødvendige ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret.

Ledningsejerregistret kan ikke gøres ansvarlig for fejl i ledningsoplysninger, hvis Ledningsejerregistret alene har gjort de ledningsoplysninger, som ledningsejerne har udleveret, tilgængelige for graveaktøren, jf. lovens § 16.

Det er således ledningsejere, der har ansvaret for de nødvendige ledningsoplysninger, som udleveres. Det vil derfor også være ledningsejeren, der har ansvaret for de fejl, der måtte være i ledningsoplysningerne, f.eks. hvis ledningsejeren har fået placeret ledningen forkert i ledningsoplysningerne.

Alle modtagne svar fra ledningsejere, logges og gemmes i 10 år, efter graveperiodens udløb.

Eksempel

En ledningsejer udleverer ledningsoplysninger om sin ledning. Ledningsejeren har ved en fejl fået placeret ledningen i venstre side af vejen, selv om ledningen er placeret i højre side.

Ledningsejerregistret sammenstiller alle udleverede ledningsoplysninger og gør alle oplysningerne tilgængelig for graveaktøren.

Graveaktøren beskadiger ledningen under gravearbejdet.

Ledningsejerregistret kan ikke gøres ansvarlig for skaden på ledningen, fordi Ledningsejerregistret har sammenstillet ledningsoplysningerne uden at ændre på dem. Graveskaden vil være en sag mellem ledningsejer og graveaktør.

Ledningsejerregistret kan derimod efter omstændighederne gøres erstatningsansvarlig efter dansk rets almindelige erstatningsretlige regler, hvis der sker en fejl under sammenstillingen af ledningsoplysningerne. Ledningsejerregistret kan dermed gøres erstatningsansvarlig for en skade på en ledning, hvis Ledningsejerregistret har sammenstillet ledningsoplysningerne forkert, og den forkerte sammenstilling betyder, at der sker skade på ledningen.

Ledningsejerregistret vil formentlig ikke kunne gøres erstatningsansvarlig, hvis Ledningsejerregistret har sammenstillet ledningsoplysningerne forkert, men den forkerte sammenstilling af ledningsoplysningerne ikke har betydning for skaden.

Eksempel

Ledningsejeren udleverer ledningsoplysninger om en ledning. Ledningsejeren har udleveret oplysninger om, at ledningen er placeret i venstre side af vejen inde på fortovet.

Ledningsejerregistret sammenstiller ledningsoplysningerne, men får rykket placeringen af ledningen, så den ligger i venstre side af vejen, men lige uden for fortovet.

Graveaktøren graver i højre side af vejen og beskadiger ledningen, fordi det viser sig at den ligger i denne side af vejen og ikke i venstre side.

Ledningsejerregistret kan ikke gøres ansvarlig for skaden, da Ledningsejerregistrets fejl ikke er medvirkende til skaden.

5.2.1 Nedbrud på Ledningsejerregistret

Ledningsejerregistret kan være utilgængeligt på grund af en fejl eller som led i et servicevindue. Almindelig vedligeholdelse af systemet vil ske på tidspunkter, hvor det forstyrrer mindst muligt.

Hvis Ledningsejerregistret er utilgængeligt, kan graveaktørerne ikke sende forespørgslen til ledningsejerne, og graveaktørerne kan dermed ikke gennemføre den lovpligtige forespørgsel. Graveaktør må derfor afvente til systemet er tilgængeligt, før en forespørgsel kan foretages. Graveaktør må først påbegynde gravearbejde, når de nødvendige ledningsoplysninger er indhentet, og gravearbejdet kan tilrettelægges under hensyntagen til ledningernes placering. Dette betyder, at en graveaktør må afvente, at Ledningsejerregistret igen er tilgængeligt. Graveaktører skal altid indhente ledningsoplysninger i passende tid, inden gravearbejdet påbegyndes, både af hensyn til planlægningen af gravearbejdet, godkendelse af eventuelle gravetilladelser eller hensyn til regler for koordinering af gravearbejdet.

Graver en graveaktør alligevel, kan Ledningsejerregistret ikke gøres ansvarlig for eventuelle skader, fordi graveaktøren ikke må grave uden at have fået de nødvendige ledningsoplysninger udleveret.

Hvis Ledningsejerregistret er utilgængeligt, og en ledningsejer derfor ikke kan udlevere ledningsoplysninger, må ledningsejeren afvente, at Ledningsejerregistret igen er i normal drift, før ledningsejeren kan udlevere ledningsoplysninger.

5.3 Udlevering af ledningsoplysninger til og med 30. juni 2023 (indfasningsperioden)

Til og med 30. juni 2023 er overgangsbestemmelsen i LER-loven central for udleveringen af ledningsoplysninger. Bestemmelsen i § 28, har følgende ordlyd:

§ 28. Loven træder i kraft den 1. juli 2022.

Stk. 2. Lov om registrering af ledningsejere og udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret, jf. lovbekendtgørelse nr. 55 af 23. januar 2020, ophæves.

Stk. 3. Regler, der er fastsat i henhold til lov om registrering af ledningsejere og udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret, jf. lovbekendtgørelse nr. 55 af 23. januar 2020, forbliver i kraft, indtil de ophæves eller afløses af regler udstedt i medfør af denne lov.

Stk. 4. Indtil den 30. juni 2023 kan en ledningsejer tilslutte et eller flere af sine interesseområder til udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret.

Stk. 5. Indtil den 30. juni 2023 kan en ledningsejer udlevere de nødvendige ledningsoplysninger direkte til en graveaktør efter fristen i stk. 6. De nødvendige ledningsoplysninger skal have et indhold og en kvalitet, så de er umiddelbart anvendelige ved gravearbejdet. Ledningsejeren skal dog ikke opfylde de efter § 10 fastsatte regler for ledningsoplysninger.

Stk. 6. Indtil den 30. juni 2023 skal de nødvendige ledningsoplysninger uanset § 10, stk. 1 og 2, udleveres snarest muligt, og senest 5 hverdage efter at forespørgslen er modtaget.

Stk. 7. Indtil den 30. juni 2023 skal en graveaktør kunne modtage ledningsoplysninger både direkte fra ledningsejere, jf. stk. 5, og gennem Ledningsejerregistret.

Stk. 8. Indtil den 31. december 2029 er det frivilligt for en ledningsejer, der ejer en vejafvandingsledning, som er nedgravet i jorden senest den 30. juni 2023, at udlevere ledningsoplysninger om ledningen

Overgangsbestemmelsen betyder, at ledningsejere til og med 30. juni 2023 kan udlevere ledningsoplysninger efter de hidtil gældende bestemmelser i lov om registrering af ledningsejere. Det betyder, at ledningsejerne kan udlevere de nødvendige ledningsoplysninger eller indgå aftale om påvisning, inden for 5 hverdage og i det format, ledningsoplysningerne forefindes i jf. de hidtil gældende §§ 8 og 9 (LOV nr. 112 af 26/02/2008) om udlevering af ledningsoplysninger.

Overordnet betyder dette, at ledningsejere, frem til 30. juni 2023 har følgende tre muligheder:

1. Udlevere ledningsoplysninger via LER, efter LERs datamodel og krav
2. Udlevere ledningsoplysninger uden om LER, direkte til graveaktør via mail
3. Indgå aftale om påvisning som alternativ til udlevering af ledningsoplysninger

Uafhængig af, om ledningsejeren udleverer ledningsoplysningerne direkte til graveaktøren efter de hidtil gældende regler eller efter de nye regler i LER-lovens § 10, skal ledningsejeren udlevere ledningsoplysningerne snarest muligt og senest 5 hverdage efter at forespørgslen er modtaget.

Graveaktører skal være opmærksomme på, at de kan modtage ledningsoplysninger både gennem Ledningsejerregistret og direkte fra ledningsejere også efter skæringsdatoen 1. juli 2023, da det fortsat vil være muligt at kunne udlevere ledningsoplysninger udenom LER, med dispensation.

Graveaktøren kan i Ledningsejerregistret se, om en ledningsejer udleverer ledningsoplysningerne gennem Ledningsejerregistret eller direkte til graveaktøren via mail. Udleveres ledningsoplysningerne gennem Ledningsejerregistret, skal ledningsoplysningerne opfylde kravene til ledningsoplysninger, som er fastsat i kapitel 4 i bekendtgørelse om Ledningsejerregistret. Det betyder f.eks., at ledningsoplysningerne skal udleveres, så de overholder Ledningsejerregistrets datamodel for udveksling af ledningsoplysninger. LERs datamodel er offentliggjort på Ledningsejerregistrets hjemmeside. For ledningsoplysninger, der sendes via mail direkte til graveaktør, er der ikke krav til format eller indhold. Dog skal oplysningerne være de nødvendige ledningsoplysninger og være umiddelbart anvendelige.

De ledningsoplysninger, der bliver udleveret gennem Ledningsejerregistret, vil blive sammenstillet, og gøres tilgængelige for graveaktøren i det sammenstillede format.

5.4 Graveaktørens opgave, når der ikke udleveres ledningsoplysninger

Graveaktøren kan opleve, at ledningsejere ikke udleverer ledningsoplysninger inden for fristen.

Udleverer ledningsejeren de nødvendige ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret, vil Ledningsejerregistret rykke ledningsejeren, når fristen er udløbet, hvis ledningsejeren ikke har udleveret ledningsoplysningerne på dette tidspunkt. Graveaktøren får besked om, at ledningsejeren mangler at udlevere ledningsoplysninger.

Modtager graveaktøren på trods af rykkeren stadig ikke ledningsoplysningerne, må graveaktøren kontakte ledningsejeren for at få ledningsoplysningerne, jf. § 9, stk. 5, i LER-bekendtgørelsen.

Graveaktøren kan ikke begynde at grave, når fristen er udløbet, hvis ledningsejeren ikke har udleveret ledningsoplysningerne. Graveaktøren skal have indhentet alle de nødvendige ledningsoplysninger, inden gravearbejdet påbegyndes, se § 7, stk. 1, i LER-loven.

Graveaktør skal desuden være opmærksom på, at der kan være ledningsejere, der ikke er registreret i LER, fordi de falder uden for LER-loven og ikke har pligt til registrering i LER. Graveaktør skal i disse

tilfælde, selv kontakte lodsejer eller ledningsejer direkte, for at få udleveret ledningsoplysninger. Læs mere om forundersøgelsespligten under afsnit 4.1.

6. Krav til ledningsoplysninger

LER-lovens § 10, stk. 3 og 4, og LER-bekendtgørelsens kapitel 4 fastsætter en række krav til de ledningsoplysninger, som ledningsejere skal udlevere til en graveaktør, der har forespurgt om ledningsoplysninger i henhold til § 7, stk. 1, i LER-loven, se kapitel 4.

Hovedbestemmelsen er § 10, stk. 3, i LER-loven, hvoraf det fremgår:

De nødvendige ledningsoplysninger skal have et indhold og en kvalitet, så de er umiddelbart anvendelige ved gravearbejdet.

Bestemmelsen vil blive nærmere gennemgået i afsnit 6.1.

§ 10, stk. 4, i LER-loven beskriver de overordnede krav til ledningsoplysningerne, og kapitel 4 i LER-bekendtgørelsen er en udmøntning af, hvilke oplysninger der som minimum er en del af de nødvendige ledningsoplysninger. Det er til enhver tid ledningsejerens ansvar at vurdere, hvilke oplysninger der er de nødvendige ledningsoplysninger. De enkelte minimumskrav til ledningsoplysningerne i LER-bekendtgørelsen vil blive gennemgået i afsnit 6.2.

Bestemmelserne i LER-bekendtgørelsens kapitel 4 gælder både for udlevering af oplysninger om en ledning eller et ledningstracé. Når der står ledning i dette kapitel, gælder det således også for et ledningstracé.

Definitioner

En ledning er i § 4, nr. 7, defineret som kabler og rør nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden, som har til formål at transportere kommunikation, data, signaler eller energi af enhver art samt faste, flydende eller luftformige stoffer af enhver art. Til ledninger regnes de dele af ledningsanlæg, som er betydelige komponenter.

Et ledningstracé er i § 21 i LER-bekendtgørelsen defineret som en linjeføring, hvori der ligger en eller flere ledninger i relativ nærhed af hinanden. Et tracé kan have forskellig udformning og kan variere i omfang. Et tracé kan indeholde bundter af ledninger, ledninger i kabelkasser eller føringsrør eller en kombination af disse. Placeringen af et tracé angives for midten af tracéet.

6.1 Nødvendige ledningsoplysninger

En ledningsejer skal på baggrund af forespørgslen om ledningsoplysninger udlevere de nødvendige ledningsoplysninger til graveaktøren.

Nødvendige ledningsoplysninger betyder, at ledningsoplysningerne skal have et indhold og en kvalitet, så de er umiddelbart anvendelige ved gravearbejdet, jf. LER-lovens § 10, stk. 3.

Dette betyder, at ledningsoplysningerne skal kunne anvendes af graveaktøren til at lokalisere ledningen i jorden, uden at graveaktøren behøver at kontakte ledningsejeren igen for at få flere oplysninger. Det betyder dog ikke, at graveaktøren ikke kan være forpligtet til at kontakte ledningsejeren, efter at led-

ningsejeren har udleveret ledningsoplysningerne. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis ledningsejeren har oplyst at ledningen skal påvises, inden der graves, eller graveaktøren ikke kan genfinde ledningen ved prøvegravning.

Ledningsejer er således ansvarlig for at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger til graveaktøren eller som alternativ give besked om, at der skal ske påvisning, hvis ledningsejeren ved, at denne ikke kan udlevere ledningsoplysninger om ledningen.

Hvis en ledningsejer udleverer ledningsoplysninger via Ledningsejerregistret, vil de nødvendige ledningsoplysninger oftest fremgå af den GML-fil, som ledningsejeren udleverer. Ledningsejeren kan dog også vedhæfte supplerende oplysninger i form af f.eks. pdf-filer, som også er at anse som en del af de nødvendige ledningsoplysninger. Det kan f.eks. være oplysninger om, hvordan graveaktøren skal forholde sig, når der graves i nærheden af en meget farlig ledning eller borerapporter. Eventuelle vilkår for anvendelsen af ledningsejerens ledningsoplysninger kan også være en del af de supplerende oplysninger.

De supplerende ledningsoplysninger skal udleveres i et format, som alle kan tilgå. Dette skyldes, at alle skal kunne have adgang til de nødvendige ledningsoplysninger, uden at skulle have specialprogrammer på deres pc eller tablet. Bilag, der er en del af de nødvendige ledningsoplysninger, skal derfor have et af de formater, der beskrives i bekendtgørelsens bilag 1.

Øvrige supplerende oplysninger, der ikke er en del af de nødvendige ledningsoplysninger, men supplerer disse, kan udleveres i de formater, der er anført i bilag 2 til LER-bekendtgørelsen. Et bilag med supplerende oplysninger kan f.eks. være oplysninger, som kan hjælpe graveaktøren, men må ikke være oplysninger, som er nødvendige for, at graveaktøren kan finde ledningen og grave uden at beskadige ledningen.

Stk. 5. Andre oplysninger, der ikke er en del af de nødvendige ledningsoplysninger, skal ledningsejere udlevere i et format anført i bilag 1 eller bilag 2.

Graveaktør skal altid huske at orientere sig i eventuelle vedhæftede bilag, der indgår i ledningspakken, da det kan være en del af de nødvendige ledningsoplysninger og dermed indeholde vigtige oplysninger for gravearbejdet.

Det er derved ikke nok blot at orientere sig i selve ledningsoplysningerne, der vises på Ledningsejerregistrets kortviser, men graveaktøren skal også se på de vedhæftede oplysninger fra de enkelte ledningsejere. Det vil altid fremgå af ledningspakken, hvilke bilag der medfølger.

6.2 Krav til ledningsoplysninger

Klima-, energi- og forsyningsministeren har i § 10, stk. 4, i LER-loven fået en bemyndigelse til at fastsætte regler om, hvilke oplysninger der som minimum skal udleveres som en del af de nødvendige ledningsoplysninger. Ud over disse minimumsforpligtigelser er det fortsat ledningsejerens ansvar at vurdere, hvilke oplysninger graveaktøren skal have, for at kunne grave uden at beskadige ledningsejerens ledninger.

Klima-, energi- og forsyningsministeren har fastsat en række bestemmelser i LER-bekendtgørelsens kapitel 5 (§§ 22-30) om, hvilke ledningsoplysninger ledningsejeren som minimum skal udlevere, når denne udleverer ledningsoplysninger.

6.2.1 Ledningens etableringstidspunkt og eksisterende ledning eller ny ledning

Ledningens etableringstidspunkt har betydning for, om en ledning er en eksisterende ledning eller en ny ledning. Ledningsejeren skal derfor udlevere oplysninger om, hvornår en ledning er etableret, jf. § 25, stk. 1, i LER-bekendtgørelsen.

Ledningsejeren skal som minimum udlevere oplysninger om årstallet for etableringstidspunktet, f.eks. at ledningen er færdigetableret i 2022.

Etableringstidspunktet skal forstås som det tidspunkt, hvor et anlæg har en form, så det kan benyttes til det primære formål, jf. § 25, stk. 2, i LER-bekendtgørelsen. En ledning er dermed færdigetableret, når den kan anvendes til at transportere f.eks. strøm eller gas i en transmissionsledning eller kan forsyne en bruger.

Hvis ledningen er etableret inden 1. juli 2023, og ledningsejeren ikke ved, hvornår ledningen er færdigetableret, f.eks. fordi ledningen har ligget i jorden i mange år, kan ledningsejeren oplyse, at ledningen er etableret før 2023.

Ledningsejere kan have ældre ledninger, der har ligget i jorden i mange år. Ledningsoplysninger for disse ledninger kan derfor være usikre, mangelfulde og ikke indeholde de ønskede oplysninger, der er for minimumskrav. For at imødekomme dette kendte problem med forskellig kvalitet af ledningsoplysninger afhængig af ledningernes historik, har det derfor været nødvendigt at fastsætte undtagelser for eksisterende ledninger, dvs. stille færre krav til ledningsoplysninger for eksisterende ledninger, og fastsætte en dato for, hvornår der er tale om nye og eksisterende ledninger.

En eksisterende ledning er en ledning, der er lagt i jorden eller anbragt på eller nedgravet i havbunden senest d. 30. juni 2023.

En ny ledning er dermed alle ledninger, der nedgraves i jorden eller anbringes på eller nedgraves i havbunden fra 1. juli 2023.

Ledningsejeren skal være opmærksom på, at der stilles større krav til nye ledninger. Ledningsejeren skal for eksisterende ledninger opfylde bestemmelserne i §§ 22-30 i det omfang, ledningsejeren har oplysningerne, hvorimod ledningsejeren altid skal opfylde bestemmelserne i §§ 22-30.

En ledningsejer skal f.eks. udlevere oplysninger om nøjagtighedsklassen for nye ledninger, men kan for en eksisterende ledning oplyse, at nøjagtighedsklassen er ukendt, hvis ledningsejer ikke ved, hvor stor usikkerheden er for ledningen vedr. ledningens placering.

Det er vigtigt at understrege, at der for eksisterende ledninger kun er krav om at digitalisere de oplysninger, der allerede forefindes om ledningens placering. Der er derfor ikke krav til genopmåling af eksisterende ledninger for at opfylde kravene til udlevering. Det betyder f.eks., at eventuelle tegninger over ledningens placering, som ligger i pdf eller foto, skal digitaliseres i vektor format, så svarene kan sendes standardiseret og indgå i den samlede ledningspakke. Der er derimod ikke krav til angivelse af f.eks. dimensioner eller dybde, hvis denne ikke kendes.

6.2.2 Krav til attributter på ledninger udvekslet via LER

Følgende afsnit er kun relevant, hvis ledningsejeren udleverer ledningsoplysninger via LER 2.0's sammenstillingsfunktion, ved brug af LER's datamodel for udlevering af ledningsoplysninger. Afsnittet har til formål at danne overblik over, hvilke attributter der er henholdsvis obligatoriske og frivillige at udlevere oplysninger om i forbindelse med de udleverede ledningsoplysninger, herunder forskel på kravene til nye og eksisterende ledninger.

Beskrivelserne af, hvad der er obligatorisk og frivilligt at udlevere, skal anses som minimumskrav. En ledningsejer er forpligtiget til at udlevere de nødvendige ledningsoplysninger, og må derfor vurdere, hvilke eventuelle andre oplysninger ledningsejeren skal udlevere. Læs mere i afsnit 6.1 om de nødvendige ledningsoplysninger.

For en eksisterende ledning er det f.eks. frivilligt at udlevere den konkrete fareklasse-attribut, men hvis ledningsejeren har informationen om fareklassen, kan ledningsejeren godt være forpligtiget til at udlevere denne information alligevel, da det kan anses som værende en del af de nødvendige ledningsoplysninger. Det vil være op til ledningsejerens vurdering, hvad der kan anses som de nødvendige ledningsoplysninger for at foretage gravearbejde i nærheden af den konkrete ledning.

Bemærk, at der er en række attributter, der er specifikke for de enkelte forsyningsarter. Alle disse attributter er frivillige at tilknytte ledningsoplysningerne.

Skemaerne nedenfor er en generaliseret beskrivelse af de overordnede krav til de attributter, der skal udleveres. For yderligere beskrivelser og detaljer henvises til LER's datamodel for udlevering af ledningsoplysninger.

Det er obligatorisk at udlevere en geometri til både ledninger og komponenter, så længe disse ikke er koblet til et andet element, der har en geometri. Du kan læse mere om z-koordinater og vejledende dybde i afsnit 6.2.4.

Når ledningsejer udleverer ledningsoplysninger via LER 2.0, kan der angives en række attributdata, som er knyttet til selve graveforespørgselssvaret. Om disse oplysninger er obligatoriske eller frivillige har ikke nogen afhængighed til ledningerne, der afleveres.

Attributter på graveforespørgselssvar	
Attributnavn	Obligatorisk/frivilligt
forventetAfliveringstidspunkt	Frivilligt
gyldigTil	Frivilligt
id	Obligatorisk
kontaktprofilTilTekniskeSpørgsmål	Frivilligt
type af graveforespørgselssvar	Obligatorisk
typeSupplerendeInfo	Frivilligt

Attributter på LedningEllerLedningstrace		
Beskrivelse: Disse attributter kan anvendes til både ledninger og traceer		
Attributnavn	Eksisterende ledninger	Nye ledninger
Driftsstatus	Obligatorisk, men ukendt kan angives	Obligatorisk
etableringstidspunkt	Obligatorisk, men muligt at angive ”før 1. juli 2023”	Obligatorisk
fareklasse	Obligatorisk, men ukendt kan angives	Obligatorisk
id	Frivillig	Frivilligt
indtegningsmetode	Frivilligt	Frivilligt

nøjagtighedsklasse	Obligatorisk, men ukendt kan angives	Obligatorisk
registreringFra	Frivilligt	Frivilligt
sikkerhedshensyn	Frivilligt	Frivilligt
vejledendeDybde	Frivilligt	Obligatorisk for tele og el-ledninger, hvis ledningens geometri ikke indeholder en konkret z-værdi.

Attributter på ledninger		
Beskrivelse: Disse attributter kan anvendes til alle ledninger, men ikke til traceer		
Attributnavn	Eksisterende ledninger	Nye ledninger
indeholderLedninger	Frivilligt	Frivilligt
liggerILedning	Frivilligt	Frivilligt
ledningsetableringsmetode	Frivilligt	Frivilligt
niveau	Frivilligt	Frivilligt
udvendigDiameter	Obligatorisk, men ukendt kan angives	Obligatorisk
udvendigFarve	Frivilligt	Frivilligt
udvendigMateriale	Frivilligt	Frivilligt
forsyningsart	Obligatorisk (ikke som en attribut, men som en uundgåelig værdi når denne type element udveksles)	Obligatorisk (ikke som en attribut, men som en uundgåelig værdi når denne type element udveksles)

Attributter på ledningskomponenter		
Attributnavn	Eksisterende komponenter	Nye komponenter
Type	Obligatorisk	Obligatorisk
Driftsstatus	Frivilligt	Frivilligt
etableringstidspunkt	Frivilligt	Frivilligt
fareklasse	Frivilligt	Frivilligt
id	Frivilligt	Frivilligt
materiale	Frivilligt	Frivilligt
niveau	Frivilligt	Frivilligt
nøjagtighedsklasse	Frivilligt	Frivilligt
registreringFra	Frivilligt	Frivilligt
sikkerhedshensyn	Frivilligt	Frivilligt
vejledendeDybde	Frivilligt	Obligatorisk for tele og el-ledninger, hvis ledningsgeometrien ikke indeholder en konkret z-værdi
forsyningsart	Obligatorisk (ikke som en attribut, men som en uundgåelig	Obligatorisk (ikke som en attribut, men som en uundgåelig

	værdi når denne type element udveksles)	værdi når denne type element udveksles)
--	---	---

Attributter på trace		
Attributnavn	Eksisterende ledninger	Nye ledninger
Bredde	Frivilligt	Frivilligt
forsyningsart	Obligatorisk	Obligatorisk

Attributter på rørledning		
Beskrivelse: Disse attributter kan anvendes til rørledninger, hvilket vil sige gas-, termiske, afløbs-, vand- og olieledninger samt føringsrør.		
Attributnavn	Eksisterende ledninger	Nye ledninger
tværsnitsform	Obligatorisk, men ukendt kan angives	Obligatorisk
udvendigBredde	Obligatorisk, hvis der er angivet en tværsnitsform, der ikke er cirkulær, men ukendt kan angives	Obligatorisk, hvis der er angivet en tværsnitsform, der ikke er cirkulær
udvendigHøjde	Obligatorisk, hvis der er angivet en tværsnitsform, der ikke er cirkulær, men ukendt kan angives	Obligatorisk, hvis der er angivet en tværsnitsform, der ikke er cirkulær

6.2.3 Præcision af indmålte ledningsoplysninger samt nøjagtighedsklasserne

LER-loven eller LER-bekendtgørelsen fastsætter ikke regler om, hvor nøjagtige ledningsoplysninger skal være, men lader det være op til ledningsejeren at beslutte, hvordan denne vil opmåle sine ledninger. Ledningsejeren har dog ansvaret for at udlevere ledningsoplysninger, der kan anvendes ved gravearbejdet, dvs. ledningsoplysningerne skal gøre graveaktøren i stand til at lokalisere ledningerne i jorden. Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur henviser til DS 475: ”Norm for etablering af ledningsanlæg i jord”. Dansk Standard 1993, og 2. udgave 2012 og til Dansk Ledningsejerforums anbefalinger: <https://www.dansk-ledningsejerforum.dk/standard/information/publikationer-og-artikler>

Nøjagtigheden af ledningsplacering kan variere afhængig af forsyningsart, hvornår og hvordan ledningsoplysningerne er blevet indmålt og registeret. Mange ledninger er nedgravet for mange år siden, hvor opmålings- og registreringsmetoder var mindre præcise. Oplysningerne kan også være transformeret fra et format til et andet af flere omgange, hvilket også påvirker præcisionen. Ledningerne kan også være blevet flyttet på, i forbindelse med andet gravearbejde, uden at ledningsejeren er blevet informeret. Ofte er ledningstracéer indmålt som afstande til genkendelige objekter i terræn. Det kan være et hushjørne eller et større træ. Efterfølgende er sådanne planer digitaliseret, hvilket kan føre til begrænset nøjagtighed.

Der kan også være forskel på nøjagtigheden, alt efter om opmåling er sket før eller efter graven er blevet lukket. Til gengæld kan ledningsoplysninger være meget præcise, hvis de er indmålt med moderne GPS-udstyr og i åben grav.

Efter § 29 i LER-bekendtgørelsen skal alle ledningsejere oplyse en nøjagtighedsklasse for en ledning. For ledninger, der er nedgravet i jorden før d. 1. juli 2023, kan en ledningsejer oplyse, at nøjagtigheden er ukendt, hvis ledningsejeren ikke har oplysninger om ledningens nøjagtighed.

På sigt vil det sikre, at en graveaktør får bedre mulighed for at vurdere nøjagtigheden af de ledningsoplysninger, graveaktøren får udleveret.

I § 29 i LER-bekendtgørelsen står følgende om nøjagtighedsklasser:

§ 29. Ledningsejer skal udlevere oplysninger om en lednings eller et ledningstracés nøjagtighedsklasse, jf. stk. 2.

Stk. 2. Ved nøjagtighedsklasse forstås i denne bekendtgørelse: Kategori for nøjagtighed af angivelsen af et objekts placering i et koordinatreferencesystem.

Stk. 3. Ledningsejer skal angive, at en ledning eller et ledningstrace har en af følgende nøjagtighedsklasser:

1) Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med op til 0,25 meter.

2) Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med op til 0,50 meter.

3) Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med op til 1,00 meter.

4) Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med op til 2,00 meter.

5) Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med mere end 2,00 meter.

Stk. 4. Er en ledning eller et ledningstracé nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium før 1. juli 2023, kan ledningsejer oplyse, at nøjagtighedsklassen er ukendt, hvis nøjagtigheden ikke kendes.

Nøjagtighedsklassen betyder, at en ledning, hvor stedbestemmelsen afviger med op til 0,25 meter, kan ligge op til 0,25 meters usikkerhed på hver side af den angivne centerlinje.

Formålet med nøjagtighedsklassen er at give en vejledende indikation til graveaktørerne om præcisionen af de oplyste ledningsoplysninger.

Ledningsejerne bør vælge en nøjagtighedsklasse, der afspejler den usikkerhed deres opmålings-, registrerings- eller digitaliseringsmetoder indebærer. En nøjagtighedsklasse bør oplyses efter bedste viden for at sikre ledningsoplysningernes pålidelighed.

Som eksempel vil det være imod hensigten i LER-loven og LER-bekendtgørelsen, hvis en ledningsejer angiver, at ”Ledningens eller ledningstracéets stedbestemmelse kan afvige med mere end 2,00 meter”, hvis der er tale om en nyligt nedgravet ledning, hvis placering er indmålt med GPS.

Da der er mange forhold, der påvirker nøjagtigheden af oplysninger om en lednings placering, må ledningsejeren foretage en samlet vurdering baseret på de forhold, der gør sig gældende for ledningen, herunder indmålingsmetode, nedgravningsmetode, materiale, alder osv.

Nøjagtighedsklassen for planen (x,y) og koten (z) er en samlet værdi. Hvis ledningen f.eks. ligger med en nøjagtighed på mere end 1 meter i xy-koordinaten, mens den ligger med 2 meters nøjagtighed i z-koordinaten, skal nøjagtigheden på mere end 2 meter anvendes.

Det er kun obligatorisk at udlevere en konkret nøjagtighedsklasse for nye ledninger. For indmåling af nye ledninger gælder det, at præcisionen af henholdsvis xy- og z-koordinat er næsten identisk og meget nøjagtig for begge værdier. For eksisterende ledninger kan ledningsejeren oplyse, at nøjagtighedsklassen er ukendt.

For eksisterende ledninger vil der som oftest kun blive udleveret xy-koordinater, da ledningsejer sjældent har oplysninger om z-koordinaten. I disse tilfælde vil nøjagtighedsklassen således kun gælde for xy-planet. Det vil således kun være et problem med en samlet nøjagtighedsklasse, hvis der for eksisterende ledninger leveres både xy og z, og hvor præcisionen i xy er væsentlig større end i z.

6.2.4 Z-kote eller vejledende dybde

LER-bekendtgørelsen § 24, stk. 3, angiver reglerne om, hvornår en ledningsejer kan udlevere den vejledende dybde i stedet for den vertikale koordinat (z-koordinaten).

Der står i denne bestemmelse:

Stk. 3. Ledningsejer skal angive de vertikale koordinater for en ledning eller et ledningstracé. Vertikale koordinater skal angives for overkanten af ledningen eller ledningstracéet. De vertikale koordinater kan for el samt tele- og dataledninger angives som en vejledende dybde i forhold til terræn ved etablering.

Ledningsoplysninger, der udleveres gennem Ledningsejerregistret, skal indeholde både xy- og z-koordinater. For ledninger nedgravet senest d. 30. juni 2023 kan ledningsejeren oplyse, at z-koordinaten er ukendt, hvis ledningsejeren ikke har oplysninger om z-koordinaten. Det gøres i praksis ved at angive værdien -99 meter.

Det er obligatorisk at oplyse z-koordinaten for ledninger nedgravet fra d. 1. juli 2023. Det gælder dog ikke for el- samt tele- og dataledninger, hvor ledningsejer altid kan vælge at oplyse en vejledende dybde i stedet for z-koordinaten. Bløde rør, hvis eneste formål er at føre et større bundt tele- og dataledninger, kan også anses som værende en teleledning.

Har en ledningsejer for en eksisterende ledning angivet, at z-koordinaten er ukendt, kan ledningsejeren som supplerende information, oplyse en vejledende dybde for ledningen, hvis ledningsejeren har denne oplysning.

Bemærk, at hvis en ledning også har tilknyttet en nøjagtighedsklasse, gælder denne ikke for den vejledende dybde, men alene for ledningens geometri.

Definitionen på den vejledende dybde er som følger:

”Lodret afstand til terræn, som noget forventeligt blev placeret i, da det blev etableret”

Værdien er vejledende, da der ikke nødvendigvis er tale om en indmålt værdi, og da der over tid kan ske ændring af terræn og placering af ledningen.

Den vejledende dybde angives som en attribut til de enkelte ledninger og er derfor knyttet til disse. Hvis man generelt bruger den samme vejledende dybde på sit ledningsnetværk, skal man tilpasse den vejledende dybde på de ledningsstykker, der afviger fra det øvrige ledningsnetværk. F.eks. hvis ens ledningsnet generelt er placeret i en anden dybde i det åbne land eller ved styrede underboringer.

6.2.5 Fareklasser

Ledningsejer skal efter § 28 i LER-bekendtgørelsen udlevere oplysninger om en lednings eller et ledningstracés fareklasse. Fareklasserne er:

- Ikke farlig
- Farlig
- Meget farlig

En ledning er defineret som en meget farlig ledning, når den falder ind under kategorierne i § 28, stk. 5, i LER-bekendtgørelsen.

En ledning anses dermed for at være meget farlig, hvis den indeholder:

- 1) *el, der er på 10 kilovolt eller mere i spændingsniveau,*
- 2) *gas, der har et tryk på 19 bar eller mere, eller*
- 3) *damp i en termisk ledning, når dampen er over 130 grader celsius eller har et tryk på 10 bar eller mere.*

Fælles for disse ledninger er, at de kan forvolde stor skade, hvis de bliver gravet over eller bliver beskadiget af en graveaktør, og graveaktør bør derfor være meget opmærksom, hvis denne skal grave i nærheden af disse ledninger.

Nogle ledningsejere vil stille krav om, at de skal være til stede ved graveområdet, når der graves i nærheden af denne type ledning.

Hvis en ledning ikke overholder kravene for at kunne anses som en meget farlig ledning, er det op til ledningsejerens vurdering, om en ledning skal have fareklassen 'ikke farlig' eller 'farlig'. En ledning med fareklassen 'ikke farlig' kan f.eks. være en almindelig vandledning. En ledning med fareklassen 'farlig' kan f.eks. være en elledning med et spændingsniveau, der er mindre end 10 kilovolt.

6.2.6 Ledningers status

Ledningsejer skal efter § 27 i LER-bekendtgørelsen oplyse, hvilken status en ledning har. Uafhængig af status, skal man altid grave med det udgangspunkt, at ledningen ikke må beskadiges.

Ledninger kan have statussen "under etablering", hvilket betyder, at ledningen eller ledningstracéet er foreløbigt registreret, og at ledningen muligvis ikke er færdigetableret eller taget i brug. Ledningens placering kan derfor også være behæftet med betydelig usikkerhed, og det er også en mulighed, at ledningen endnu ikke er gravet ned i jorden.

Det er ikke muligt at anvende statussen "under etablering" om ledninger, der endnu kun er projekteret. Under etablering skal således benyttes om ledninger, som enten allerede er etableret, men ikke er opmålt og endeligt registreret i ledningsejerens systemer, eller ledninger hvor etableringen er nært forestående eller i gang.

En ledning, der har status "i drift" er taget i brug. Ledningens eller ledningstracéets placering vil være mere sikker end en ledning, der er "under etablering".

"Permanent ude af drift" anvendes, hvor en ledning ikke længere er i brug, og hvor ledningsejeren ved, at ledningen ikke længere skal anvendes. At en ledning er permanent ude af drift, betyder ikke, at ledningen kan fjernes. Hvis en graveaktør ønsker at fjerne en sådan ledning, skal graveaktøren tage kontakt til ledningsejeren og kan nærmere aftale, om ledningen må fjernes.

6.2.7 Ledningers dimension

§ 29 i bekendtgørelse angiver reglerne vedrørende angivelse af dimension på ledninger og traceer.

§ 29. Ledningsejer skal udlevere oplysninger om en lednings udvendige diameter angivet i millimeter for ledningens tværsnit. Har ledningen en ikke-cirkulær form, skal der i stedet angives udvendig højde og udvendig bredde.

Stk. 2. Er en ledning nedgravet i jord eller nedgravet i eller anbragt på havbunden inden for det danske søterritorium eller kontinentalsoklen før 1. juli 2023, kan ledningsejer angive, at dimensionen er ukendt, hvis ledningsejer ikke kender ledningens dimensioner.

Stk. 3. Ledningsejer kan udlevere oplysninger om et ledningstracés bredde angivet i millimeter for ledningstraceets tværsnit.

Stk. 4. Såfremt ledningsejer udleverer oplysninger om tracéets bredde jf. stk. 3, kan ledningsejer undlade at udlevere oplysninger efter stk. 1 om de i tracéets indeholdte ledningers diameter eller udvendige højde og udvendige bredde.

Det betyder, at for ledninger nedlagt efter 30. juni 2023, skal der udleveres en udvendig diameter på ledningen. Hvis ledningen har en ikke-cirkulær form skal der i stedet angives en udvendig højde og udvendig bredde. Det vil typisk være rør, der kan have en ikke-cirkulær form.

Det er frivilligt at udlevere oplysninger om bredden på et trace, men hvis man har angivet bredden på traceet, er det frivilligt at udlevere oplysninger om diameter på de ledninger, der er placeret i traceet.

Både i forhold til diameter, udvendig højde, udvendig bredde og bredde på et trace, er måleenheden millimeter.

6.2.8 Krav til komponenter

Jf. afsnit 2.5.5 er det frivilligt at udlevere oplysninger om komponenter, men hvis man gør, skal man følge de krav der opstilles i bekendtgørelsens § 30:

§ 30. Udleverer ledningsejer oplysninger om komponenter, skal ledningsejer udlevere følgende oplysninger:

1) Type.

2) Horisontal placering i overensstemmelse med retningslinjerne for oplysninger om ledningers placering, jf. § 23, stk. 2 og 5.

3) Vertikal placering i overensstemmelse med retningslinjerne for oplysninger om ledningers placering, jf. § 23, stk. 3 og 5.

Stk. 2. En ledningsejer kan angive, at de vertikale koordinater er ukendte, hvis ledningsejer ikke kender komponentens vertikale koordinater.

Stk. 3. Ved komponent forstås et element, som hverken er en ledning eller et ledningstracé.

En ledningsejer skal således udlevere oplysninger om komponentens type (fx elskab, brønd osv.) og både den horisontale (xy) og vertikale placering (z). Ledningsejeren kan angive at den vertikale koordinat er ukendt, hvis ledningsejeren ikke kender denne værdi.

Geometrien på en komponent kan angives som både et punkt, en polygon eller en linje. Typisk vil man angive geometrien som et punkt, hvis der er tale om en komponent med en begrænset fysisk udbredelse fx et elskab, mens man vil angive geometrien som en polygon, hvis den fysiske udbredelse dækker et større areal, fx et bassin.

6.3 Gyldighed for ledningsoplysninger

Der er ikke regler for, hvor længe ledningsoplysninger skal være gyldige, når de udleveres. Dette har medført, at ledningsejere har mange forskellige gyldighedsperioder, alt efter hvad ledningsejeren anser som en passende gyldighed for deres ledningsoplysninger.

Ledningsejerregistret henviser til Dansk Ledningsejerforums anbefaling vedr. gyldighed af ledningsoplysninger, der også kan findes på Ledningsejerregistrets hjemmeside:

https://ler.dk/Files/Anbefaling_om_gyldighedsperiode.pdf

En graveforespørgsel er gyldig i den graveperiode, graveaktøren har angivet, da vedkommende oprettede graveforespørgslen. Dette betyder imidlertid ikke, at de modtagne ledningsoplysninger har samme gyldighed som graveperioden.

Hvis ledningsejeren har angivet, at ledningsoplysninger har en kort gyldighedsperiode (f.eks. 3 uger), . fordi ledningsejeren f.eks. opdaterer sine ledningsoplysninger ofte, eller har nedgravet nye ledninger i graveområdet og derfor ved, at ledningsoplysningerne skal ajourføres, kan graveaktøren benytte sig af muligheden for at gensende graveforespørgslen uden yderligere gebyr, så denne modtager opdaterede ledningsoplysninger, læs mere i afsnit 4.2.1.

Graveaktøren bør uanset gyldighedsperiode altid være opmærksom på, om der er tegn på nylig graveaktivitet og genbestille, hvis dette er tilfældet. Læs mere i afsnit 4.2.1 for kriterier for genbestilling.

7. Gebyr for forespørgsel om ledningsoplysninger

Ledningsejerregistrets drift, vedligeholdelse, udvikling, videreudvikling, administration m.m., dvs. alle de udgifter der er til at drive Ledningsejerregistret, dækkes af det gebyr, som graveaktører betaler, når de forespørger om ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret.

Gebyret dækker dermed ikke over selve udleveringen af ledningsoplysninger fra ledningsejeren til graveaktøren, læs mere i afsnit 7.2.

7.1 Hvornår skal der betales for forespørgsel om ledningsoplysninger?

Der betales som hovedregel for at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, dog med to undtagelser. Der er indsat et gebyrloft for, hvor meget en graveaktør skal betale om året. Når gebyrloftet er nået, er det gratis for graveaktøren at forespørge om ledningsoplysninger resten af kalenderåret. Hvis en graveaktør samlet forespørger for mindre end 100 kr. i et kalenderår, skal graveaktøren heller ikke betale.

Meget små graveforespørgsler udføres ofte af privatpersoner, der forespørger om ledningsoplysninger i forbindelse med gravearbejde på egen grund. Disse graveforespørgsler vil ofte falde ind under grænsen på 100 kr.

Betalingen opkræves kvartalsvis bagud.

En graveaktør kan maksimalt (pr. 1. januar 2021) komme til at betale 166.000 kr. pr. kalenderår, jf. § 15, stk. 2, i LER-bekendtgørelsen.

Både gebyrloftet og 100 kr. grænsen er knyttet til en given konto i Ledningsejerregistret.

7.1.1 Undtagelser til betaling for forespørgsel for oplysninger om ledningsejere

Myndigheder, der forespørger om oplysninger om ledningsejere i et givent område til brug for udførelse af deres forvaltningsmæssige opgaver, skal ikke betale for oplysninger om ledningsejere.

Det kan f.eks. gøre sig gældende, når en vejmyndighed skal udføre renovering af vejbelægning og ønsker at informere ledningsejere eller til indkaldelse af møder med ledningsejere i en kommune. Myndighedsforespørgsler genererer ikke ledningsoplysninger, men kun oplysninger om hvilke ledningsejere der er i et givent område, og oplysningerne kan ikke benyttes som baggrund for gravearbejde.

Forskere, der forespørger til brug for forskning eller statistiske opgaver, kan også få adgang til at foretage myndighedsforespørgsler.

7.2 Betaling til ledningsejere for udlevering af ledningsoplysningerne

Der betales et gebyr for at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret. Gebyret dækker over udgifterne beskrevet i afsnit 7.

LER-loven siger følgende om udlevering af de nødvendige ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret:

§ 14. En ledningsejer skal uden beregning udlevere de nødvendige ledningsoplysninger efter § 10, § 12 og § 13, stk. 2.

Stk. 2. En ledningsejer kan opkræve betaling for udlevering af ekstra ydelser, som graveaktøren har anmodet om.

En ledningsejer har pligt til, uden beregning, at udlevere ledningsoplysninger til brug for gravearbejde eller planlægning af gravearbejde efter § 14, stk. 1. Hvis en graveaktør uden om LER kontakter en ledningsejer for at bede om udlevering af ekstra oplysninger f.eks. ønsker om specifikke formater, der ikke er en del af de nødvendige ledningsoplysninger der udleveres gennem LER, kan ledningsejeren dog tage betaling for disse ekstraydelser.

8. Uopsætteligt reparationsarbejder

I LER-bekendtgørelsen er der indsat en regel om uopsættelige reparationsarbejder i § 13 med følgende ordlyd:

§ 13. En graveaktør, der skal udføre uopsættelige reparationsarbejder, skal orientere sig om mulige ledningsejere i graveområdet, inden reparationsarbejdet sættes i gang, hvis reparationsarbejdet ikke kan afvente, at ledningsoplysningerne er indhentet.

Stk. 2. Ved uopsættelige reparationsarbejder forstås ethvert reparationsarbejde, når reparationsarbejdet skal afhjælpe en pludselig opstået skade, der:

- 1) vil blive værre, hvis reparationsarbejdet skal afvente ledningsoplysningerne, eller*
- 2) kan forårsage et betydeligt ressourcspild, fare for menneskeliv eller gøre miljøproblemer unødigt værre, hvis skaden ikke udbedres straks.*

Stk. 3. Kan det uopsættelige reparationsarbejde ikke afvente, at graveaktør har orienteret sig om mulige ledningsejere i graveområdet, skal graveaktøren snarest muligt efter at gravearbejdet er påbegyndt, forespørge om ledningsoplysninger og i forespørgslen oplyse, at gravearbejdet er påbegyndt eller har fundet sted på grund af uopsætteligt reparationsarbejde.

Graveaktør kan ved oprettelse af graveforespørgslen angive, at formålet med graveforespørgslen er akutarbejde.

Bestemmelsen skal gøre det tydeligt, hvornår en graveaktør kan undlade at afvente modtagelse af ledningsoplysninger, inden gravearbejdet påbegyndes.

I bemærkningerne til lovforslaget står der, at et uopsætteligt reparationsarbejde er, når der er akut fare for liv eller betydeligt formuetab, f.eks. hvis en vandledning eller olieledning er gået i stykker, og der er udslip af vand eller olie. Skaden skal derfor være opstået pludseligt og skal repareres med det formål at forhindre unødigt ressourcspild og forhindre afledte skader. Et uopsætteligt gravearbejde kan endvidere være reparationsarbejde på vej, vejudstyr og ledninger i og over vejarealet, jf. bekendtgørelse nr. 802 af 18. juni 2018 om gravearbejder i offentlige vejarealer og private fællesveje i byer og bymæssige områder.

Et uopsætteligt reparationsarbejde vil derimod ikke være, hvis en kunde ringer og ønsker at få lagt fiber i jorden hurtigst muligt eller få gravet noget op samme dag. I sådanne situationer skal en graveaktør afsætte tid til at forespørge om ledningsoplysninger.

8.1 Hovedreglen for uopsætteligt reparationsarbejde

Efter § 13, stk. 1, i LER-bekendtgørelsen skal en graveaktør orientere sig om mulige ledningsejere i graveområdet, inden det uopsættelige reparationsarbejde sættes i gang, hvis reparationsarbejdet ikke kan afvente, at ledningsoplysningerne er indhentet. En graveaktør kan derfor kun anvende bestemmelsen om uopsættelige reparationsarbejder, hvis skaden er så akut, at graveaktøren ikke kan afvente, at der er indhentet ledningsoplysninger.

Det er et krav, at graveaktøren skal orientere sig om mulige ledningsejere i graveområdet. Dette vil lettest ske ved at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, fordi graveaktøren vil få en kvittering, hvoraf det fremgår, hvilke ledningsejere der er i graveområdet.

Graveaktøren kan også vælge at orientere sig på andre måder, f.eks. ved at foretage undersøgelser i graveområdet, før der graves, således at graveaktøren opfylder sin forundersøglespligt. Se afsnit 4.1 om forundersøglespligten.

I § 13, stk. 2 defineres uopsættelige reparationsarbejder som et reparationsarbejde, der skal afhjælpe en pludseligt opstået skade og

1. *skaden vil blive værre, hvis reparationsarbejdet skal afvente, at der forespørges om ledningsoplysninger, før arbejdet går i gang, eller*
2. *skaden kan forårsage et betydeligt ressourcespild, eller gøre miljøproblemer unødigt værre, hvis skaden ikke udbedres straks.*

Begge betingelser skal være opfyldt for, at der er tale om et uopsætteligt reparationsarbejde, dvs. skaden skal opstå pludseligt, og derudover skal enten nr. 1 eller 2 være opfyldt.

De to betingelser betyder tilsammen, at der skal meget til, før bestemmelsen kan anvendes. Bestemmelsen kan således ikke bruges til at grave uden ledningsoplysninger, alene fordi man ønsker at foretage gravearbejdet hurtigt, f.eks. fordi en kunde ønsker et gravearbejde udført samme dag, som kunden henvender sig.

Specielt i forhold til den nye to-timers frist, der vil blive indfaset frem til 1. juli 2023, betyder det, at der skal mere til, før et reparationsarbejde vil være omfattet af bestemmelsen. Dette skyldes, at de fleste reparationsarbejder kan afvente, at ledningsoplysningerne bliver udleveret, når de udleveres snarest muligt og inden for 2 timer på hverdage.

Bestemmelsen kan anvendes, hvor der er opstået en skade, der kræver hurtig handling, f.eks. for at forebygge større tab eller skader på mennesker eller miljø, eller hvor en skade skal repareres hurtigt, f.eks. skader på en vej eller på materiale i tilknytning til en vej. Det kunne f.eks. være, hvis der er sket skader på ledninger, der sætter et lyssignal ud af kraft, i et meget befærdet kryds.

En graveaktør vil i langt de fleste akutte situationer have tid til at forespørge om ledningsoplysningerne, før graveaktøren tager ud til skadestedet, og da mange ledningsejere svarer inden for få minutter, vil graveaktøren ofte kunne nå at modtage betydende ledningsoplysninger, inden graveaktøren påbegynder gravearbejdet.

Graveaktøren bør derfor tilstræbe at forespørge om ledningsoplysninger forud for akutarbejdet, da oplysninger om de relevante ledningsejere kan give et vigtigt fingerpeg om eventuel farlige ledninger.

Hvis de udleverede ledningsoplysninger viser, at der er ledninger, der er registreret som værende farlige i graveområdet, skal graveaktøren følge anvisningerne om eventuel påvisning i oplysningerne fra ledningsejeren. Hvis en kvittering viser, at der kan være ledninger, der er registreret som værende farlige i graveområdet, bør graveaktøren kontakte ledningsejeren.

Graveaktøren bør under alle omstændigheder være meget opmærksom på, at denne ikke beskadiger ledninger, som er registreret som værende farlige, f.eks. olieledninger, når graveaktøren reparerer en anden ledning eller standser en skade, f.eks. et brud på en vandledning.

8.2 Undtagelse

Undtagelsen i § 13, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen kan anvendes, når det uopsættelige reparationsarbejde ikke kan afvente, at graveaktøren har orienteret sig om mulige ledningsejere i graveområdet.

Graveaktøren kan undtagelsesvist forespørge om ledningsoplysninger snarest muligt efter at gravearbejdet er påbegyndt, hvis graveaktøren ikke kan nå at forespørge om ledningsoplysninger eller orientere sig om ledningsejere i graveområdet forud for gravearbejdet. På denne måde får graveaktøren overblik over, hvilke ledningsejere, der er i området og kan derved kontakte ledningsejere i graveområdet for at gøre opmærksom på det udførte gravearbejde. Dette er specielt vigtigt, hvis der er sket skade på øvrige ledninger i forbindelse med gravearbejdet.

Bestemmelsen kan f.eks. anvendes, hvis der er et brud på en olieledning, der betyder, at olien strømmer ud, eller ved et brud på en gasledning, der er til fare for mennesker.

Undtagelsen skal anvendes restriktivt, fordi en graveaktør i langt de fleste tilfælde vil have tid til at orientere sig om ledningsejere, før der graves, fordi graveaktøren også bør sikre sig, at reparationsarbejdet ikke gør skaden værre, end den allerede er.

9. Koordinering af gravearbejder

9.1 Generelt om koordinering af gravearbejder

Når en graveaktør eller ledningsejer planlægger gravearbejde i offentlige veje eller i private fællesveje i byer eller bymæssige områder, og gravearbejdet kræver tilladelse fra vejmyndigheden, skal det undersøges, om gravearbejdet kan koordineres. Koordineringen af gravearbejder betyder, at graveaktøren skal undersøge mulighederne for koordinering af arbejdet med andre graveaktører eller ledningsejere i samme areal eller med vejmyndigheden, inden der ansøges om en gravetilladelse.

Pligten til at undersøge muligheden for koordinering og samgravning følger af vejlovens¹ § 74:

§ 74. Den, der planlægger at ansøge om tilladelse til at foretage forandringer, herunder opgravning m.v., på en offentlig vejs areal, jf. § 73, stk. 1-4, skal så tidligt som muligt drøfte det planlagte arbejde med andre graveaktører med henblik på at undersøge, om flere gravearbejder kan koordineres.

Stk. 2. En graveaktør eller vejmyndighed skal efter anmodning oplyse om de grave- eller anlægsarbejder efter § 73, der enten er udstedt tilladelse til, som afventer tilladelse, eller som der inden for de næste 6 måneder forventes indgivet en første ansøgning om tilladelse til.

I gravebekendtgørelsen² fastsættes der nærmere regler om pligten til at koordinere gravearbejder. Bestemmelsen fastsætter, at graveaktørerne skal bruge Ledningsejerregistret til at undersøge, om der kan koordineres, når ledningsejerens ledninger er registreret i Ledningsejerregistret, jf. § 2, nr. 1, hvor der står:

§ 2. Ansøgning om gravetilladelse, jf. § 1, stk. 1, skal bl.a. indeholde følgende oplysninger:

- 1. Om gravearbejdet er forsøgt koordineret med andre gravearbejder, jf. lov om offentlige veje § 74, stk. 1. Koordinering af gravearbejdet med de ledningsejere, hvis ledninger er i Ledningsejerregistret, skal ske ved brug af Ledningsejerregistret, jf. lov om registrering af ledningsejere.*
- 2. Med hvem der er forsøgt koordineret.*

3. Om der er muligheder for koordinering af gravearbejder, eventuel med mulighed for samgravning.

Det er vejmyndigheden, der skal vurdere, om en graveaktør eller ledningsejer har løftet sin forpligtelse efter vejloven til at undersøge, om det er muligt at koordinere gravearbejdet.

9.2 Ledningsejerregistrets rolle i koordineringen

Ledningsejerregistret skal afhjælpe forpligtelsen i vejloven til at undersøge muligheden for at koordinere gravearbejdet, eventuelt med mulighed for samgravning, før graveaktøren søger om gravetilladelse.

Samgravningsmodulet i Ledningsejerregistret er et værktøj til at facilitere undersøgelsen om muligheden for, at gravearbejde koordineres og er derved med til at løfte koordineringsforpligtelsen i henhold til vejloven. Ved at benytte funktionerne får graveaktør dokumentation for at have benyttet systemet til koordinering. Denne dokumentation skal vedlægges ansøgningen om gravetilladelse hos vejmyndigheden.

9.3 Funktionerne til samgravning i Ledningsejerregistret

Samgravningsmodulet i Ledningsejerregistret består af 3 funktioner:

9.3.1 Samgravningsanalyse, jf. § 34 i LER-bekendtgørelsen

Når en graveaktør opretter en graveforespørgsel, kan der søges på aktive samgravningsannoncer og andre aktive graveforespørgsler inden for graveområdet og i samme periode. Graveaktøren har via LER mulighed for at sende en mail direkte til kontaktpersonerne på de relevante graveforespørgsler og kontaktpersonerne på de relevante samgravningsannoncer, med henblik på eventuel aftale om samgravning.

Graveaktøren kan udskrive en kvittering, som kan bruges som dokumentation for at have undersøgt muligheden for koordinering af gravearbejde, til brug for ansøgning om gravetilladelse. Kvitteringen viser både mulige og kontaktede parter, der optrådte i forbindelse med samgravningsanalysen og graveaktøren skal selv vurdere, hvilke parter, der skal kontaktes gennem LER.

9.3.2 Samgravningsannonce, jf. § 33, stk. 1 og 2, i LER-bekendtgørelsen

En graveaktør eller ledningsejer kan oprette en samgravningsannonce i Ledningsejerregistret, hvor der gøres opmærksom på, at graveaktøren eller ledningsejeren ønsker at koordinere et gravearbejde. Funktionen kan anvendes, hvis en ledningsejer eller graveaktør har interesse i at udføre gravearbejde i et givent område (af større eller mindre omfang), og hvor ledningsejeren eller graveaktøren kan være fleksibel omkring, hvornår gravearbejder skal udføres og eventuelt også, hvor det udføres.

Når samgravningsannoncen oprettes, får graveaktøren eller ledningsejeren en liste over andre aktive graveaktører eller andre, der også har oprettet en samgravningsannonce samme sted og i samme periode. Ud fra denne liste kan graveaktøren eller ledningsejeren vælge, hvilke parter Ledningsejerregistret skal sende en anmodning om samgravning til, og graveaktøren eller ledningsejeren får efterfølgende en kvittering.

Kvitteringen kan anvendes som dokumentation, når der søges om gravetilladelse hos den relevante vejmyndighed.

En samgravningsannoncer vil fremgå af fremtidige samgravningsanalyser, der foretages i området og derfor vil den, der skal grave i området, få besked om dette, når vedkommende opretter en graveforespørgsel eller en samgravningsannoncer, der falder sammen med samgravningsannoncen.

Funktionen er en yderligere hjælp til koordinering af gravearbejder, da graveaktøren eller ledningsejeren vil få et overblik over, hvem der kunne være interesseret i at deltage i en samgravning i et område, og det derfor bliver muligt at kontakte dem via samgravningsanalysen eller direkte, med henblik på koordinering.

Alle samgravningsannoncer bliver offentliggjort på [Graveinfo \(ler.dk\)](http://Graveinfo (ler.dk)).

9.3.3 Notifikationsområde, jf. § 33, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen

En graveaktør eller ledningsejer kan oprette et notifikationsområde. Et notifikationsområde anvendes, hvis graveaktøren eller ledningsejeren vil holde sig orienteret om aktiviteter i et specifikt område, men ikke ønsker at være synlig for andre.

Funktionen kan anvendes, hvis graveaktøren eller ledningsejeren ikke har et specifikt graveområde eller tidsplan for gravearbejdet. Funktionen kan f.eks. anvendes, hvor en ledningsejer eller graveaktør ved, at denne skal gennemføre et gravearbejde i området, men har tid til at vente på, at en anden graveaktør eller ledningsejer skal grave i samme område.

Den, der har oprettet et notifikationsområde, vil få besked, når andre opretter en graveforespørgsel eller en samgravningsannoncer, der falder sammen med notifikationsområdet.

Funktionen er en yderligere hjælp til koordinering af gravearbejder, da graveaktøren eller ledningsejeren kan få et overblik over aktive aktører i et område og kontakte dem direkte med henblik på koordinering.

9.3.4 Graveinfo

For at lette forundersøgelsen til koordinering af gravearbejder, udstilles alle graveforespørgsler og samgravningsannoncer på Graveinfo, se på [Graveinfo \(ler.dk\)](http://Graveinfo (ler.dk)).

På Graveinfo kan du se, oprettede graveforespørgsler, samt oplysninger om graveaktør. Du kan også se, hvem der har oprettet samgravningsannoncer i Ledningsejerregistret og derved søger samgravningsparter.

Formålet med visningerne på Graveinfo er blandt andet at bidrage til, at graveaktører og ledningsejere kan finde andre aktører at koordinere gravearbejde med og herved forsøge at finde samgravningsmuligheder.

Udover samgravning kan oplysningerne bruges til at se, hvem der graver i nærheden af, hvor du bor, finde kontaktoplysninger for en graveaktør, hvis der er brug for at kontakte graveaktøren, hvis afspærringerne er væltet, eller der er sket noget i udgravningen, og søge efter tidligere graveforespørgsler inden for et område til undersøgelse af graveskader.

Private graveaktører kan få deres graveforespørgsel anonymiseret ved henvendelse til Ledningsejerregistret.

10. Samføring

10.1 Generelt om samføring

En ledningsejer kan efter kapitel 2 i lov om graveadgang, etablering og udnyttelse af infrastruktur til telekommunikationsformål samt udnyttelse af infrastruktur på tværs af³, anmode om adgang til netoperatørens eksisterende passive fysiske infrastruktur, f.eks. føringsrør. Dette kaldes samføring.

Samføring defineres som ”udnyttelse af andre ledningsejeres føringsrør”. Ved at benytte føringsrør, kan graveudgifterne til etablering af nye ledninger i jorden spares. Samtidig minimeres mængden af gravearbejde og man kan derigennem forebygge skader på eksisterende ledninger ved ikke at skulle grave samt reducere trafikale gener ved vejarbejde.

Ledningsejerregistret kan benyttes til at oprette samføringsinteresseområder eller til at søge efter eventuelle føringsrør, der kan benyttes til samføring.

Efter § 18 i LER-loven kan klima-, energi- og forsyningsministeren fastsætte regler om, hvordan samføring kan gennemføres i Ledningsejerregistret. Beføjelsen er udmøntet i § 36 i LER-bekendtgørelsen, hvor der står:

§ 36. En ledningsejer skal imødekomme enhver rimelig anmodning om adgang til oplysninger om ejerens eksisterende passive fysiske infrastruktur fra en udbyder af elektroniske kommunikationsnet og fra enhver anden ledningsejer med henblik på samføring i overensstemmelse med bestemmelserne i lov om graveadgang, etablering og udnyttelse af infrastruktur til telekommunikationsformål samt udnyttelse af infrastruktur på tværs af forsyningssektorer m.v. i kapitel 2.

Stk. 2. Med samføring forstås, at en ledningsejer udnytter en anden ledningsejers føringsrør til føring af egne ledninger uden at blive en del af ledningsejerens aktive ledningsnet.

Stk. 3. En ledningsejer kan registrere et interesseområde for føringsrør og oplyse kontaktoplysninger for interesseområdet.

Stk. 4. En graveaktør eller ledningsejer kan i Ledningsejerregistret undersøge, om der er føringsrør i et område.

Stk. 5. Modtager en ledningsejer en forespørgsel om oplysninger om føringsrør, skal ledningsejeren overholde bestemmelserne i lov om graveadgang, etablering og udnyttelse af infrastruktur til telekommunikationsformål samt udnyttelse af infrastruktur på tværs af forsyningssektorer m.v. kapitel 2 om svarfrister og vilkår.

10.2 Ledningsejers registrering til brug for samføring

En ledningsejer kan indberette et samføringsområde for føringsrør i Ledningsejerregistret, jf. § 36, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen, jf. afsnit 10.1.

Når der indberettes samføringsinteresseområder for føringsrør til Ledningsejerregistret, oplyser ledningsejeren sine kontaktoplysning. Det gør det muligt at komme i kontakt med en relevant ledningsejer, når man foretager en samføringssøgning.

10.3 Forespørgsel ved mulighed for samføring

En ledningsejer eller graveaktør kan i Ledningsejerregistret søge efter ledningsejere med føringsrør, hvorefter de kan tage kontakt til ledningsejerne for at undersøge, om de har ledig kapacitet i eksisterende nedgravet infrastruktur. Den ledige kapacitet kan både være eksisterende tomme føringsrør (født som trækrør) eller oplysninger om ledig kapacitet i eksisterende føringsrør.

Foretager man en samføringsforespørgsel, får man oplysninger om, hvilke ledningsejere der har samføringsinteresseområder i området. Man kan derefter tage kontakt til relevante samføringsparter. Ledningsejernes forpligtelser til at tillade samføring i deres rør er reguleret i lov om graveadgang, etablering

og udnyttelse af infrastruktur til telekommunikationsformål samt udnyttelse af infrastruktur på tværs af forsyningssektorer m.v.⁴

11. Indberetning af graveskader

Det kan ske, at et gravearbejde resulterer i en graveskade.

Ledningsejere er fra 1. januar 2020 forpligtet til mindst en gang årligt at indmelde de graveskader, deres ledninger har været udsat for det seneste år.

11.1 Hvad er en graveskade?

En graveskade defineres som en skade på en nedgravet ledning, f.eks. et kabel eller et dertil hørende anlæg eller lignende, der er forårsaget af et gravearbejde.

Nedgravede ledninger vil også omfatte de dertil hørende anlæg og komponenter og omfatter også ledninger, der er anbragt på havbunden eller nedgravet i havbunden.

En graveskade kan både være en hel eller delvis overgravning af en ledning. Der vil også være tale om en graveskade, hvis blot en eventuel beskyttelse af en ledning er beskadiget, og skaden senere kan udvikle sig til et egentligt brud. Graveskader omfatter dog ikke skader på dækbånd.

11.2 Graveaktørs indberetning af graveskader til ledningsejer

En graveaktør bør altid henvende sig til ledningsejeren, hvis graveaktøren har beskadiget ledningsejerens ledning. Dette gælder også, når skaden kan udbedres af graveaktøren på stedet, f.eks. hvor graveaktøren kan udskifte et stykke af et rør med et andet stykke eller kan lappe skaden. Graveaktøren kan kun udbedre skaden efter aftale med ledningsejeren.

11.3 Indberetning af graveskader til Ledningsejerregistret

Som ledningsejer har man pligt til at indberette graveskader på egne ledninger. Disse krav til indberetning af graveskader er gældende fra 1. januar 2020.

Data vedr. indberetning af graveskader skal ikke benyttes til at udstille specifikke graveaktører eller ledningsejere. Oplysninger om indberetningerne bruges til målrettet vejledning i brug af systemet til fælles gavn for graveaktører og ledningsejere samt at måle effekten af Ledningsejerregistret, så Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur løbende kan forbedre systemet. Data vedr. indberetning af graveskader kan udleveres i anonymiseret form, og SDFI offentliggør en årlig rapport baseret på indberetningerne, i anonymiseret form.

Indberetningen af graveskader skal ske senest i februar året efter det kalenderår, som indberetningen omhandler. Det vil sige, at indberetninger for 2020 senest skal være foretaget i februar 2021.

Der skal foretages én indberetning pr. graveskade, og indberetningen kan både foretages enkeltvis eller samlet en gang om året.

Når ledningsejer foretager en indberetning, stilles der krav om, at ledningsejer angiver en række oplysninger, der er relateret til den enkelte graveskade. Kravene er beskrevet i § 36, stk. 3, i LER-bekendtgørelsen. Efter denne skal ledningsejer indberette oplysninger om:

- *Ledningens forsyningsart*
- *Hvem der er skadevolder*

- *Hvor og hvornår skaden er sket*
- *Årsagen til skaden*

Ledningsejer kan ud over disse oplysninger angive oplysninger om skadens omfang, hvilket kan være oplysning om, hvorvidt graveskaden har påvirket miljøet, hvorvidt skaden medførte forsyningsnedbrud, omkostninger forbundet med udbedringen af skaden og hvilke administrationsomkostninger skaden har medført.

Hvis man ikke kender datoen for, hvornår skaden skete, angiver man datoen for, hvornår skaden blev opdaget.

Graveskader kan indberettes via LER's hjemmeside eller via webservice.

12. Strafbestemmelser

12.1 Generelt om strafbemmelser i LER-lovgivningen

Overtrædelse af enkelte bestemmelser i LER-loven og LER-bekendtgørelsen kan straffes ved bøde.

Ledningsejer eller graveaktør kan straffes med bøde, hvis handlingen er forsætlig eller groft uagtsom.

Eksempel 1

En ledningsejer vil ikke have, at en konkurrent skal have oplysninger om ledningsejers ledninger, selv om konkurrenten skal grave i et område, hvor ledningsejeren har ledninger.

Ledningsejeren beslutter derfor at lade være med at udlevere ledningsoplysninger på en forespørgsel.

Ledningsejeren kan straffes med bøde, fordi det er en bevidst handling, altså en forsætlig handling, ikke at udlevere ledningsoplysninger.

Eksempel 2

En graveaktør synes, det er for besværligt at forespørge om ledningsoplysninger og undlader derfor at forespørge om ledningsoplysninger.

Graveaktøren kan straffes med bøde, fordi det er en bevidst handling ikke at forespørge om ledningsoplysninger.

På lignende vis kan en graveaktør, der graver uden at have forespurgt om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, fordi graveaktøren ikke vil vente på at få ledningsoplysningerne udleveret, før gravearbejdet sættes i gang, straffes med bøde.

Fælles for eksemplerne er, at det kan være svært at bevise, at det er en bevidst handling fra henholdsvis ledningsejeren og graveaktørens side. Hvis det kan bevises, f.eks. fordi ledningsejeren, undlader at udlevere ledningsoplysninger, hver gang en bestemt graveaktør forespørger om ledningsoplysninger, kan ledningsejeren straffes med en bøde.

12.2 Hvad kan straffes med bødestraf i LER-loven og LER-bekendtgørelsen?

LER-lovens § 27, stk. 1 angiver, at medmindre strengere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der forsætligt eller groft uagtsomt:

- 1) *Undlader at registrere sig som ledningsejer i Ledningsejerregistret eller undlader at ajourføre oplysningerne, der er registreret i Ledningsejerregistret jf. § 5, stk. 1, 3 og 4.*
- 2) *Undlader at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, jf. § 8, stk. 1.*
- 3) *Undlader at udlevere ledningsoplysninger, jf. § 10.*

Det vil sige, i de tilfælde, en ledningsejer undlader at registrere sig i Ledningsejerregistret eller undlader at ajourføre kontaktoplysninger og interesseområder, når ledningsejeren er omfattet af lovens anvendelsesområde, kan ledningsejeren straffes med bødestraf. Herunder falder også de tilfælde, hvor en ledningsejer forsætlig eller groft uagtsom afgiver urigtige kontaktoplysninger. En ledningsejer, der er registreret i Ledningsejerregistret, har også forpligtelse til at udlevere ledningsoplysninger. Undlades at efterkomme en sådan anmodning, kan der straffes med bøde, hvis en sådan undladelse sker forsætlig eller groft uagtsomt.

Efter LER-lovens § 27, stk. 3, har klima-, energi- og forsyningsministeren hjemmel til at fastsætte regler om, at forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af LER-bekendtgørelsen kan strafbelægges.

LER-lovens § 27, stk. 3 er hjemmel for LER-bekendtgørelsens § 43. Det fremgår af LER-bekendtgørelsens § 43, at medmindre strengere straf er forskyldt efter anden lovgivning, straffes med bøde den, der forsætlig eller groft uagtsomt:

- 1) *Undlader at registrere sig som ledningsejer i Ledningsejerregistret eller undlader at ajourføre oplysningerne, der er registreret i Ledningsejerregistret jf. § 1, stk. 1.*
- 2) *Undlader at forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret, jf. § 9, stk. 1., stk. 2. og stk. 4.*
- 3) *Undlader at udlevere ledningsoplysninger, jf. kapitel 3 og 4.*
- 4) *Undlader at efterkomme påbud udstedt i medfør af § 3, stk. 2 eller § 4, stk. 1. og stk. 3.*

Bestemmelserne betyder blandt andet, at den ledningsejer, der ikke ajourfører sine kontaktoplysninger og interesseområder, ikke udleverer ledningsoplysninger inden for fristerne i LER-lovens § 10, stk. 1 og 2, dvs. snarest muligt og inden for 2 timer, kan straffes med bøde.

En ledningsejer kan endvidere blive straffet med bøde efter § 3, stk. 3 eller efter § 4, stk. 1 og 3, hvis forsvarsministeren, rigspolitichefen eller en region har givet et påbud om, at en ledningsejer skal slette nogle registrerede oplysninger. Dette vil typisk være et interesseområde for en ledning, hvor særlige offentlige beskyttelseshensyn taler for ingen registrering, f.eks., hvis ledningen er vigtig for national sikkerhed. Læs mere under afsnit 2.3.2.

En graveaktør skal registrere sig i Ledningsejerregistret og forespørge om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret inden et gravearbejde påbegyndes, jf. LER-lovens § 7, jf. LER-bekendtgørelsens § 9. Hvis en graveaktør undlader at overholde sin forpligtelse i henhold til LER-bekendtgørelsens § 9, kan denne straffes med bøde, hvis undladelsen sker forsætlig eller groft uagtsomt.

13. Privatpersoner og Ledningsejerregistret

Dette kapitel samler alle afsnit om privatpersoner i vejledningen, så det er lettere at finde de relevante afsnit.

13.1 Særligt om privatpersoner som ledningsejere

Privatpersoner er ikke omfattet lovens anvendelsesområde, og dette fremgår af lovens § 2:

§ 2, stk. 4. Stk. 1 omfatter ikke en privatperson, der ejer en ledning.

Det betyder, at privatpersoner ikke er forpligtiget, til at lade sig registrere i LER som ledningsejere i LER, uafhængig om de ejer ledninger eller ej.

Privatpersoner, f.eks. husejere, vil ofte eje den eller de stikledninger, der fører el, vand, gas eller lignende det sidste stykke fra hovedledningen ind til en slutbrugers ejendom.

Privatpersoner kan eje ledninger til f.eks. solcelleanlæg eller vindmøller, der leverer overskydende strøm til elværker, jordvarmeanlæg og stik til ladestandere. Disse vil ikke være omfattet af loven, men kan med fordel registreres frivilligt, for at hjælpe graveaktørerne i deres planlægning af gravearbejde og for at beskytte ledningerne. Se endvidere afsnit 2.4 om private ledningsejere og afsnit 3.0.1 Ledningsejere, der ikke er omfattet af LER-loven (frivillig indberetning) og afsnit 3.0.2 Mulighed for dispensation.

13.2 Særligt om privatpersoner som graveaktør

Privatpersoner, der skal grave på egen grund, skal være opmærksomme på afsnit 4.6 i vejledningen, der omhandler privatpersoner som graveaktør.

Derudover bør privatpersoner også læse afsnittet om gebyr for forespørgsel om ledningsoplysninger, se kapitel 7, der omhandler, hvornår en graveaktør skal betale for en forespørgsel om ledningsoplysninger.

14. Personoplysninger i Ledningsejerregistret

Ledningsejerregistret indeholder personoplysninger i form af kontaktoplysninger (navn, adresse, e-mailadresse og telefonnummer) og graveområder for privatpersoner og enmandsvirksomheder, der forespørger om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret. En ledningsejer kan også have visse personoplysninger tilknyttet sin registrering i form af kontaktoplysninger.

14.1 Graveforespørgsler med personoplysninger

De fleste personoplysninger i Ledningsejerregistret vil forekomme i graveforespørgsler, f.eks. når en privatperson forespørger om ledningsoplysninger på egen ejendom før et gravearbejde på grunden.

Graveforespørgsler bliver udstillet på [Graveinfo \(ler.dk\)](http://ler.dk).

Klima-, energi- og forsyningsministeren kan efter LER-lovens § 21, stk. 1, udstille graveforespørgsler.

Udstillingen af graveforespørgsler er nødvendig, fordi udstilling af graveforespørgsler kan give ledningsejere og graveaktører samt myndigheder et samlet overblik over grave- og anlægsaktiviteter i et graveområde, både for at kunne koordinere gravearbejder, se kapitel 9 om koordinering af gravearbejder, men også af hensyn til myndighedernes sagsbehandling.

Samfundet har desuden interesse i at kunne komme i kontakt med graveaktører, f.eks. i tilfælde af en væltet afspærring eller ved en graveskade. En ledningsejer kan f.eks. anvende oplysningerne om gravearbejder i nærheden af ledningsejers ledning, hvis der sker en skade på ledningsejerens ledning.

14.2 Anonymisering af persondata i en graveforespørgsel

Privatpersoner kan have et ønske om, at dennes personoplysninger skal anonymiseres, f.eks. fordi personen har adressebeskyttelse. En privatperson kan derfor rette henvendelse til Ledningsejerregistret

og anmode om, at dennes graveforespørgsel anonymiseres. En anonymisering af en graveforespørgsel betyder, at graveforespørgslen, når den vises på [Graveinfo \(ler.dk\)](http://Graveinfo(ler.dk)), ikke vil indeholde kontaktoplysninger og man derfor ikke kan se hvem der har forespurgt om oplysningerne i en bestemt graveforespørgsel. Det er dog muligt at se, at der har været en graveforespørgsel på graveområdet.

Anonymiseringen gælder alene i forhold til udstilling af data og derfor ikke ved registreringen af en graveforespørgsel dvs., der reelt er tale om en pseudonymisering, hvilket vil sige, at oplysninger om forespørgeren bevares i systemet. Muligheden for at få en graveforespørgsel anonymiseret kan derfor ikke misbruges af aktører, der ønsker at undgå at blive stillet til regnskab for en eventuel graveskade.

15. Logning og opbevaring af data i Ledningsejerregistret

Klima-, energi- og forsyningsministeren driver, vedligeholder, videreudvikler og administrerer Ledningsejerregistret. Der er knyttet et sekretariat til Ledningsejerregistret med henblik på at varetage den daglige administration, herunder gebyr, drift og videreudvikling samt alle myndighedsopgaver vedrørende Ledningsejerregistret m.v. Det er i dag Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur, der varetager denne funktion.

Ledningsejerregistret opbevarer en lang række oplysninger som følge af varetagelsen af myndighedsopgaven. Det drejer sig om forskellige oplysninger, som brugerne indberetter til Ledningsejerregistret, f.eks. i forbindelse med registrering af brugerprofiler på en konto, graveforespørgsler, indberetninger af graveskader m.m. Alle disse oplysninger er en del af at drive Ledningsejerregistret og varetage myndighedsopgaven med Ledningsejerregistret. De indberettede graveskader skal f.eks. anvendes til statistiske formål og til at udarbejde vejledninger, hvis det f.eks. viser sig, at der er behov for en bestemt form for vejledning. Oprettelse af brugerprofiler anvendes til kontakten med ledningsejere og graveaktører i forbindelse med udlevering af ledningsoplysninger.

Ledningsejerregistret opbevarer de ledningsoplysninger, som Ledningsejerregistret har sammenstillet og gjort tilgængelige for graveaktører efter § 16. Klima-, energi- og forsyningsministeren kan med § 24, stk. 2 fastsætte regler om, hvordan og hvor længe Ledningsejerregistret opbevarer disse oplysninger.

Oplysningerne registreres og opbevares som led i myndighedsopgaven med at drive systemet og som sikkerhed, så enhver bevægelse på en konto, herunder forespørgsel om ledningsoplysninger, kan dokumenteres. Herudover kan personoplysninger gemmes i form af logningsoplysninger, når en ledningsejer eller graveaktør f.eks. forespørger om ledningsoplysninger i Ledningsejerregistret.

Logning af aktiviteter finder sted af hensyn til driftssikkerhed, for at kunne dokumentere systemets funktion og brugernes anvendelse af systemet.

Logningen kan endvidere anvendes til at bevise u hensigtsmæssig adfærd i systemet. Ledningsejerregistret kan være nødt til at kontakte en bruger, der f.eks. har en sådan adfærd, at Ledningsejerregistret vil lukke for vedkommendes adgang til registret for at sikre, at andre brugere vil have uhindret adgang til Ledningsejerregistret. Logningen kan i sådan et tilfælde bevise brugerens adfærd.

Alle brugere i LER, kan se, hvad der er registret på dem. Dette gøres via "Min side" i LER. Logning af aktiviteter i øvrigt, vil fremgå at kontoens aktivitetslog, som alle administratorer på en konto, har adgang til.

Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur, den 29. maj 2023

MORTEN HVIDBERG

- 1 Jf. lov nr. 1520 af 27. december 2014 om offentlige veje m.v. med senere ændringer.
- 2 Jf. bekendtgørelse nr. 802 af 18. juni 2018 om gravearbejder i offentlige vejarealer og private fællesveje i byer og bymæssige områder.
- 3 Jf. lovbekendtgørelse nr. 662 af 10. juli 2003, som ændret ved lov nr. 741 af 1. juni 2015.
- 4 Jf. lovbekendtgørelse nr. 662 af 10. juli 2003, som ændret ved lov nr. 741 af 1. juni 2015.